

HOGYAN MŰKÖDHET EGYÜTT A KÖZSZFÉRA TÁRSADALMI VÁLLALKOZÁSOKKAL?

MÓDSZERTANI KÉZIKÖNYV KÖZSZFÉRA
SZERVEZETEK RÉSZÉRE

*GINOP-5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs – Kiemelt
projekt a társadalmi vállalkozások ösztönzésére a
fenntartható és versenyképes szociális
gazdaság érdekében”*

HOGYAN MŰKÖDHET EGYÜTT A KÖZSFÉRA TÁRSADALMI VÁLLALKOZÁSOKKAL?

MÓDSZERTANI KÉZIKÖNYV KÖZSFÉRA
SZERVEZETEK RÉSZÉRE

Jelen kézikönyv az OFA Nonprofit Kft. megrendelésére, a GINOP-5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs – Kiemelt projekt a társadalmi vállalkozások ösztönzésére a fenntartható és versenyképes szociális gazdaság érdekében” kiemelt projekthez kapcsolódóan készült.

Felelős kiadó: OFA Nonprofit Kft.

© OFA Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit
Korlátolt Felelősségű Társaság, 2017.

ISBN 978-615-80260-7-9

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFÉKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezető	4
1.1. A Kézikönyv célja és tartalma	4
2. A társadalmi vállalkozásokról általában	6
2.1. Mi a társadalmi vállalkozás?.....	6
3. A társadalmi vállalkozások jogi-szervezeti környezete, a társadalmi vállalkozások típusai	10
3.1. Civil szervezetek mint társadalmi vállalkozások	11
3.2. Nonprofit gazdasági társaságok mint társadalmi vállalkozások.....	12
3.3. Szociális szövetkezetek	12
3.4. Összefoglaló a szervezeti formákról.....	14
3.5. Szociális gazdaság és társadalmi vállalkozások	15
4. A szociális gazdaság európai története	18
5. A társadalmi vállalkozások Magyarországon	22
6. A társadalmi vállalkozások erősségei és hatásai	25
6.1. Valós igények kielégítése	25
6.2. Foglalkoztatáspolitikai szerep	27
6.3. Hatások	28
6.4. A társadalmi vállalkozások előnyei a közszférával való együttműködésben.....	31
7. A közszféra és a társadalmi vállalkozások kapcsolódási pontjai	32
7.1. Lehetséges kapcsolódási pontok	33
7.2. Forrásteremtés, szakpolitikai eszközök.....	38
8. Jó gyakorlatok az együttműködés vonatkozásában	39
8.1. Hetedhét Határ Szociális Szövetkezet – foglalkoztatási terület	39
8.2. Bácskaiak Egymásért Közhasznú Egyesület – egészségügyi terület	40
8.3. Re-Cikli projekt (Revita Alapítvány) – foglalkoztatási terület.....	41
8.4. Napra Forgó Nonprofit Kft. – foglalkoztatási terület	41
8.5. Külföldi példák	42
9. Önkormányzatok és szociális szövetkezetek	44
9.1. A szociális szövetkezetek általános bemutatása	44
9.2. A szociális szövetkezetek alapításának előnyei, feltételei	45
9.3. A szociális szövetkezetek alapítása és működése	46
10. Felhasznált irodalom	49
10.1. Publikációk.....	49
10.2. Internetes források, felhasznált honlapok.....	50

1. Bevezető

A GINOP-5.1.2.-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt célja a társadalmi vállalkozások dinamizálása és stabilizálása – fenntartható üzleti modell alapján piacépes termékek és szolgáltatások előállításának ösztönzése, valamint tartós foglalkoztatási lehetőségek biztosítása révén. E projekt keretében fontos annak támogatása, hogy a társadalom különböző csoportjaiban, így a közszférában dolgozók körében ismertebbé váljanak a társadalmi vállalkozások tevékenységei, társadalmi értékei, hatásai és a már működő jó gyakorlatok.

A társadalmi vállalkozás több társadalmilag is jelentős probléma új megközelítését teszi lehetővé (pl. szegénység elleni küzdelem, munkaerő-piaci rehabilitáció, társadalmilag fontos témák kommunikációja), új gondolatviszelyt követelve meg annak érintettjeitől. A Kézikönyv az új gondolatviszely megalapozását szolgálja a közszféra szervezeteiben dolgozó munkatársak körében.

A társadalmi vállalkozásokkal kapcsolatos attitűdöt erősen meghatározza, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta többféle megközelítés is használatos volt a témával kapcsolatban, még hozzá fogalmi meghatározások szintjén is. A definíciók tisztázása érdekében a Kézikönyv a vizsgált terület legalapvetőbb információitól indul el a specifikusabb együttműködési lehetőségek feldolgozása felé.

1.1. A Kézikönyv célja és tartalma

A Módszertani Kézikönyv (a továbbiakban Kézikönyv vagy MKK) célja az, hogy a társadalmi vállalkozásokat közelebb hozza az állami szféra különböző szintű szervezeteihez, bemutassa azok közvetlen és közvetett hasznosságát.

A Kézikönyv támogatást nyújt a közszférában dolgozóknak a társadalmi vállalkozások működésének megértésében, illetve abban, hogy a közszféra és a tárgyalt társadalmi vállalkozások együttműködése a jövőben erősödhessen. Több olyan jó gyakorlat működik hazánkban, ahol a kooperációnak már kialakultak az alapjai; ezekből néhány példát a Kézikönyvben is bemutatunk.

A Kézikönyv gyakorlatban hasznosítható tudást kíván nyújtani a közszférában dolgozó munkatársaknak azzal a céllal, hogy társadalmilag hasznos együttműködések alakulhassanak ki a közszféra és a társadalmi vállalkozások között.

A Kézikönyv elolvasása után a közszférában dolgozók tisztában lesznek azokkal a folyamatokkal, amelyek együttműködési lehetőséget kínálnak a társadalmi vállalkozásokkal, annak érdekében, hogy az adott területen kínált szolgáltatások találkozzanak a valós, helyi társadalmi igényekkel.

Ezen szektorközi együttműködések révén a közszféra közvetlenül megismerheti a helyi társadalmi igényeket, szükségleteket, problémákat, amelyre adekvát, igényeken alapuló, haté-

kony, közös megoldásokat, szolgáltatásokat dolgozhatnak ki. Ez nemcsak a helyi társadalom erősödését eredményezi, hanem növeli az állami szervezetek kommunikációjának hatékonyságát; és nem utolsósorban javítja társadalmi megítélését is.

A Kézikönyv arra kíván rávilágítani, hogy a közzsférában működő szervezetek (minisztériumok, azok háttérszervezetei, kormányhivatalok, önkormányzatok és önkormányzati cégek) milyen területeken tudnak hatékony, a társadalmi igényekre reagálni képes együttműködési formákat kialakítani a társadalmi vállalkozásokkal.

Ez különösen azért fontos, mert – ahogy látni fogjuk – a társadalmi vállalkozások olyan területeken működnek magas hozzáadott értékkel, ahol az állami, önkormányzati ellátások, szolgáltatások hiányosak, vagy fejlesztésre szorulnak; így a társadalmi vállalkozások tevékenységei kiegészítik, egyben támogatják az állami szervezetek hatékonyabb működését.

A Kézikönyv ennek érdekében összegyűjti és bemutatja:

- a) a társadalmi vállalkozásokkal kapcsolatos általános definíciókat;
- b) a társadalmi vállalkozások létrejöttét támogató társadalmi-történeti háttérrel;
- c) a társadalmi vállalkozások típusait, tevékenységeit és jogszabályi háttérrel;
- d) a társadalmi vállalkozások európai történetét és jelenlegi helyzetét;
- e) a közzsféra és a társadalmi vállalkozások kapcsolódási pontjait, a társadalmi vállalkozások közzsférát támogató működési módjait;
- f) a jó példákat az együttműködéssel kapcsolatban.

2. A társadalmi vállalkozásokról általában

A fejezet tartalma

- mit jelent a társadalmi vállalkozás
- fogalmi tisztázás
- milyen területeken játszanak fontos szerepet a társadalmi vállalkozások

2.1. Mi a társadalmi vállalkozás?

A társadalmi vállalkozásoknak több definíciója is ismert, és ezek párhuzamos használata jellemző hazánkban és nemzetközi szinten egyaránt. Magyarországon korábban a társadalmi vállalkozás helyett – az angol „social enterprise” magyar fordításaként – a szociális vállalkozás kifejezés terjedt el, az utóbbi időben azonban egyértelműen a társadalmi vállalkozás kifejezés az uralkodó, ami a korábbinál tágabb megközelítésre utal.

Az alábbiakban három különböző definíciót mutatunk be, végül összefoglaljuk ezek közös pontjait.

2.1.1. A NESsT definíciója

Magyarországon a leginkább elterjedt és széles körben ismert definíciót a NESsT¹ vezette be, mely szervezet közel két évtizede van jelen hazánkban. A NESsT nemzetközi szervezet célja olyan innovatív ötletek támogatása, amelyek főként a hátrányos helyzetűek élethelyzetének javítását célozzák, illetve technológiai fejlődést eredményeznek, valamint társadalmi értelemben hozzájárulnak a fenntarthatósághoz.

A társadalmi vállalkozás olyan tudatosan tervezett vállalkozási tevékenység, amely a társadalmi célok megvalósítását támogatja pénzügyileg fenntartható módon. A társadalmi vállalkozásokat kettős cél vezérli: a szervezet pénzügyi fenntarthatóságának biztosításán túlmenően jelentős társadalmi hatás elérése. A NESsT álláspontja szerint a társadalmi vállalkozások nem kizárólag és feltétlenül nonprofit szervezeteket takarnak. Lehetnek nonprofit szervezetek, melyek üzleti modelleket alkalmaznak alapvető küldetésük eléréséhez, illetve lehetnek üzleti vállalkozások, melyek üzleti stratégiája a társadalmi céljuk elérését szolgálja.

---

¹ NESsT - Nonprofit Enterprise and Self-sustainability Team,
<http://www.nesst.org/social-enterprise/>; letöltés időpontja: 2017. 05. 09.

2.1.2. Az Európai Bizottság definíciója

2014. január 16-án és 17-én Strasbourgban több mint 2000, a szociális gazdaság minden szférájából érkezett szociális vállalkozó és a szociális vállalkozást támogató szereplő találkozott, ahol a társadalmi vállalkozások definiálására az alábbi kritériumrendszert dolgozták ki:

A szociális vállalkozások lehetnek kicsik vagy nagyok, sokféle formát ölthetnek, és jogi szempontból is különféle keretek között működhetnek Európában. Az Európai Bizottság „társadalmi tudatos vállalkozás” kezdeményezése szerint az alábbi közös jellemzőkkel rendelkeznek:

- bevételüket üzleti tevékenységből szerzik,
- gazdasági tevékenységük valamilyen közérdekű szociális vagy társadalmi célra épül, melyhez gyakran magas szintű szociális innováció társul,
- a profitot főként e szociális cél elérését szem előtt tartva forgatják vissza a vállalkozásba,
- szervezési módszerük vagy felelősségvállalási rendszerük tükrözi a küldetésüket, és a demokratikus kormányzás vagy a részvétel elvéből indul ki, illetve a társadalmi igazságosságot helyezi előtérbe.

A szociális vállalkozások olyan modellt kínálnak a 21. századi vállalkozások számára, amelyben kiegyensúlyozottan ötvöződnek a pénzügyi, szociális, kulturális és környezeti törekvések. A szociális vállalkozók olyan, változást hozó személyek vagy csoportok, akik elkötelezettek az iránt, hogy jobba tegyék az emberek és a közösségek életét.²

2.1.3. A hazai definíció³

Az OFA Nonprofit Kft. az általa menedzselte GINOP-5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt kapcsán a hazai viszonyokra ültette át a korábban megismert definíciókat, és egy hazánkban széles körben elfogadott fogalmi magyarázatot teremtett. Ezt az Európai Bizottság által adott definíció alapozta meg.

A társadalmi vállalkozások társadalmi szempontból küldetésvezérelt szervezetek: társadalmi problémát oldanak meg üzleti eszközökkel, sok esetben újszerű ötletek alkalmazása mellett. Pénzügyi fenntarthatóságukat nagyjából piacképes, környezetileg és társadalmilag felelősen előállított termékek, szolgáltatások biztosításán és értékesítésén keresztül érik el.

A társadalmi vállalkozások főbb jellemzői:

- vevői körrel rendelkeznek;
- a szervezet tevékenységét saját közösségi környezetükbe beágyazódva végzik, mely tevékenység szociális, gazdasági, társadalmi és/vagy környezeti funkciót és fenntarthatóságot egyaránt szolgál;
- méltányos megélhetést biztosít a munkában résztvevők számára.

2 http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2014/0116-social-entrepreneurs/docs/strasbourg-declaration_hu.pdf; letöltés időpontja: 2017. 06. 03.

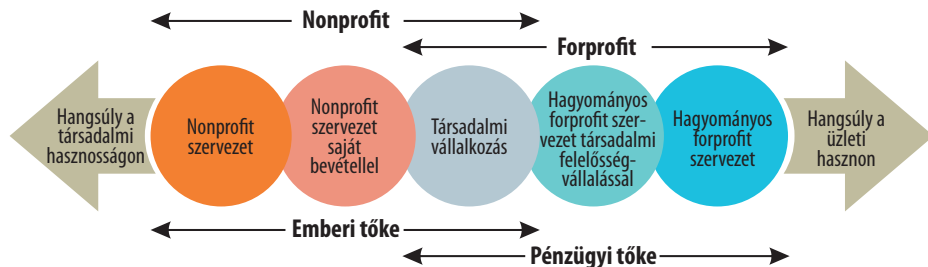
3 Forrás: OFA Nonprofit Kft. belső kézirat

A társadalmi vállalkozások autonóm módon működnek, az állami vagy más nagyobb donációs rendszertől való függetlenségre törekednek.

2.1.4. Fogalmi tisztázás

A fenti meghatározások alapján megállapítható, hogy a hazánkban használt fenti definíciók közös eleme a vállalkozási tevékenység, valamint a kettős (pénzügyi és társadalmi) célkitűzés jelenléte a működésben.

1. ábra: A társadalmi vállalkozások pénzügyi és társadalmi célokhoz való viszonya⁴

Forrás: Michael Chertok – Jeff Hamaoui – Eliot Jamison (2008)

A társadalmi vállalkozások a pénzügyi és társadalmi céljaik egyensúlyára törekszenek (lásd a 2. ábrát).

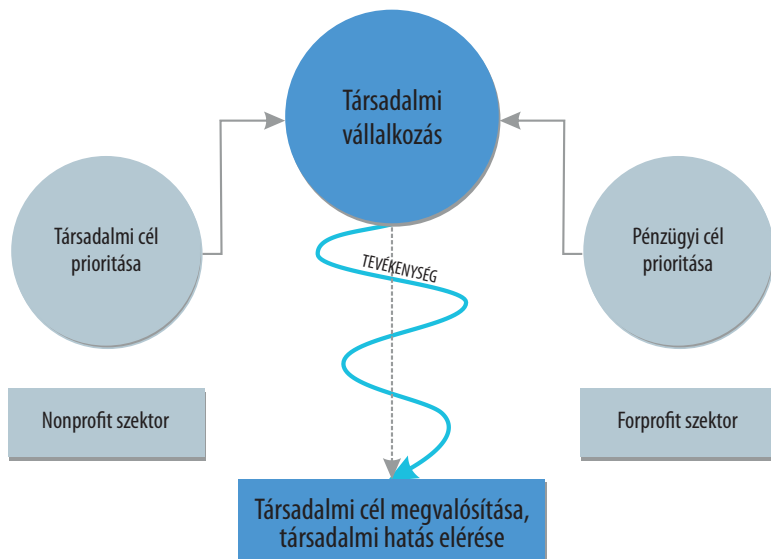
A társadalmi vállalkozások alapvető ismérve a valódi társadalmi értékteremtés, ám a sikerhez elengedhetetlen, hogy a társadalmi cél mellett a pénzügyi célok, vagyis az üzleti szempontok is kellő figyelmet kapjanak.⁵

Ezt megalapozott üzleti tervre, valamint átgondolt és letesztelt piaci koncepcióra építve lehet megvalósítani.⁶ A tapasztalatok szerint növelheti a társadalmi hatékonyságot, ha a nonprofit és forprofit vállalkozási folyamatok akár párhuzamosan is folynak – a plusz forrás bevonása támogatja a társadalmi cél elérését.

4 Michael Chertok – Jeff Hamaoui – Eliot Jamison (2008): The funding gap. Stanford Social Innovation Review Vol. 6, Number 2

5 Varga Éva (2012): A társadalmi vállalkozások ökoszisztémája. NESST. <http://www.nesst.org/wp-content/uploads/2014/05/A-t%C3%A1rsadalmi-v%C3%A1llalkoz%C3%A1sok-%C3%B6kosziszt%C3%A9m%C3%A1ja.pdf>; letöltés időpontja: 2017. 06. 03.

6 Tóth Laura – Varga Éva (2011): Társadalmi vállalkozások helyzete Magyarországon. NESST. <https://tarsadalmivallalkozasoknapja.files.wordpress.com/2011/05/2011-nesst-country-assessment-hungary-hu.pdf>; letöltés időpontja: 2017. 06. 03.

*2.ábra: A társadalmi vállalkozás egyensúlyának bemutatása
 Forrás: saját szerkesztés*

Ennek alapján tehát a társadalmi vállalkozás tevékenysége egyszerre lehet forprofit és nonprofit jellegű is. A magyar hagyományok nem támogatják a két szektor közötti átmeneti helyzetből adódó lehetőségek kihasználását, az emberek gondolkodásában e két terület legtöbbször élesen elválnak, az egyes szektorokhoz köthető korábbi tapasztalatokkal együtt. A társadalmi vállalkozások esetében ezt a szigorú elkülönítést figyelmen kívül kell hagyni.

3. A társadalmi vállalkozások jogi-szervezeti környezete, a társadalmi vállalkozások típusai

A fejezet tartalma

- a társadalmi vállalkozások működésével kapcsolatos jogszabályok
- a társadalmi vállalkozások típusai, működésük jogszabályi keretei
- a társadalmi vállalkozások és a szociális gazdaság viszonya

Hazánkban nincs kifejezett jogi forma a társadalmi vállalkozások számára, így sokféleké lehetnek. Ez részben előnyös, részben hátrányt is jelent:

- előnyös, mivel lehetőséget teremt többféle cég alapítására (illetve akár forprofit cég nonprofitná válására),
- hátránya, hogy nincs egységes szabályozás, így a területen való magabiztos tudás sokféle jogszabály együttes ismeretét feltételezi.

A társadalmi vállalkozásokkal kapcsolatos jogszabályok a következők:

- az egyesületek és alapítványok vonatkozásában: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről;
- további működési feltételek a civil szervezetekkel kapcsolatban: 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról;
- a nonprofit gazdasági társaságok kapcsán: 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról;
- a szövetkezetekkel kapcsolatban:
  - 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről,
  - valamint a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

Az alábbiakban röviden bemutatjuk, hogy a fenti törvények milyen mozgásteret alakítanak ki a társadalmi vállalkozások számára; ennek keretében pedig röviden kitérünk a „non-profit”, valamint a „civil” szervezetek definícióira is.⁷

⁷ A fejezet alapja: a 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülésről, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról

3.1. Civil szervezetek mint társadalmi vállalkozások

A 2011. évi CLXXV. törvény egyértelműen meghatározza, hogy mely szervezetek számítanak civil szervezetnek. Ezek közül két típus végezhet társadalmi vállalkozási tevékenységet.

3.1.1. Egyesület

A CLXXV. törvény 4. §. szerint társadalmi vállalkozásként működhetnek az egyesületek, ide nem értve a pártokat, szakszervezetet és a kölcsönös biztosító szervezeteket.

Az egyesület fogalma az alábbi módon határozható meg:

- a) tartós, alapszabályban rögzített, nem gazdasági célú tevékenység végzésére létrehozott jogi személy;
- b) gyakorlatilag bármilyen törvényes, más jogszabályba nem ütköző céllal létrehozható;
- c) legalább 10 fő hozhatja létre;
- d) nyilvántartott tagsággal rendelkezik;
- e) önkormányzati elven működik, melynek letéteményese a közgyűlés;
- f) vagyonát az egyesület céljaira használhatja fel, azt nem oszthatja fel a tagjai között, nyereséget nem juttathat tagjainak, a tagok pedig nem felelnek saját vagyonukkal a szervezet működéséért;
- g) egyesületi – társadalmi, közérdekű – célja megvalósítása érdekében gazdasági tevékenységet végezhet;
- h) tagjai azonosulnak az egyesület céljával, és döntéshozó helyzetben vannak az egyesület ügyeivel kapcsolatban.

3.1.2. Alapítvány

Ez a hazánkban jól ismert nonprofit szervezeti forma is kifejezetten alkalmas a társadalmilag hasznos, önfenntartó vállalkozás sikeres működtetésére.

Az alapítvány fogalma az alábbi módon határozható meg:

- a) alapítványt bármely tartós célra létre lehet hozni – az alapításkor nem szükséges közérdekű célt megjelölni;⁸
- b) létrehozásához alapító vagyon szükséges, amit az alapító bocsát a szervezet rendelkezésére – ez lehet pénz, ingó vagy ingatlan, illetve vagyoni értékű jog;
- c) nem alapítható kizárólag gazdasági tevékenység gyakorlására;
- d) alapító magánszemély vagy jogi személy egyaránt lehet;
- e) alapítvány nem hozható létre az alapító, illetve az alapítványi tisztviselők, a csatlakozók, az alapítványi szervek tagjai és ezek hozzátartozóinak érdekében;
- f) az alapítvány kedvezményezettje lehet minden olyan személy vagy szervezet, amelynek támogatása az alapítvány céljaival összhangban van.

---

8 2013. évi V. törvény életbelépésével szűnt meg az erre vonatkozó előírás

3.2. Nonprofit gazdasági társaságok mint társadalmi vállalkozások

Magyarországon 2007. július 1-jétől alapítható nonprofit gazdasági társaság. Ide sorolható a nonprofit korlátolt felelősségű társaság, a nonprofit részvénytársaság, a nonprofit közkereseti társaság, valamint a nonprofit betéti társaság.

Abban az esetben célszerű nonprofit gazdasági társaságot alapítani, ha a létrehozói bizonyos társadalmi közös szükségleteket alapvetően nem nyereségérdekelt módon szeretnének kielégíteni.

A nonprofit gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokat nem a Polgári törvénykönyvben, hanem az ahhoz kapcsolódó 2006. évi V. a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló törvény 9/F. paragrafusában ratifikálta a törvényalkotó.

A főbb jogszabályi előírások a következők:

- (1) A gazdasági társaság nonprofit jellegét a cégnévben a társasági forma megjelölésénél fel kell tüntetni.
- (2) Az a gazdasági társaság minősül nonprofit gazdasági társaságnak és cégnevében az a gazdasági társaság tüntetheti fel a nonprofit jellegét, amelynek létesítő okirata tartalmazza, hogy a társaság tevékenységéből származó nyereség a tagok között nem osztható fel, hanem a gazdasági társaság vagyonát gyarapítja.
- (3) Nonprofit gazdasági társaság bármely társasági formában alapítható és működtethető. Létrejöhét úgy is, hogy a cégnyilvántartásba bejegyzett gazdasági társaság legfőbb szerve elhatározza a nonprofit gazdasági társaságként való továbbműködést.

A társadalmi vállalkozások egyik fő szervezeti formája lehet tehát a nonprofit gazdasági társaság, különös tekintettel a közhasznú formában működő társaságokra, amelyeknél megfelelő társadalmi támogatottság megléte szükséges, hiszen ezzel biztosítható, hogy a kifejtett hatás is jobban beágyazódjon.

3.3. Szociális szövetkezetek

Hazánkban a társadalmi vállalkozás legismertebb formája a szociális szövetkezeti forma.

Ezen alfejezetben csak néhány fontos tulajdonságot emelünk ki a szociális szövetkezetekkel kapcsolatban, fontos szerepük miatt azonban a Kézikönyv végén külön fejezetben részletesen is bemutatjuk működésüket, alapításukat, előnyeiket.

A törvény⁹ alapján a szociális szövetkezet:

- célja a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése;
- lehet közhasznú;

---

⁹ 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről

- gazdálkodó szervezet, de nem gazdasági társaság;
- nevében utalni kell a végzett tevékenységre és a szövetkezeti formára;
- természetes személyek mellett – kötelező jelleggel – tagja legalább egy helyi/nemzeti önkormányzat (vagy ezek jogi személyiségű társulása) vagy egy karitatív szervezet (2017. január 1-jétől hatályos változás);
- esetében a személyes közreműködés sajátos formája a közös termelésben való részvétel (tagi munkavégzésre vonatkozó jogviszony), amelynek ellentételezése történhet az előállított javak egy részének átadásával;
- alapításához 7 tag szükséges;
- minden tagja személyes közreműködést vállal (kivéve az önkormányzatot és a karitatív szervezetet);
- tagjai között a nem természetes személyek aránya nem haladhatja meg a 25 százalékot.

A szociális szövetkezetekkel kapcsolatban további részletek szerepelnek a jelen Kézikönyv 9. fejezetében.

Egy nemzetközi példa a társadalmi vállalkozások szabályozására

Az Európai Unióban a nemzetállamok eltérő módon szabályozzák és támogatják a nonprofit gazdasági társaságokat. Az alábbiakban bemutatjuk, hogy milyen működési gyakorlat jellemző két európai államban.¹⁰

Egyesült Királyság: Közösségi érdekű vállalat (CIC – Community Interest Company)

Működését a társasági törvény szabályozza. A gyakorlatban ez a szervezeti forma a gazdasági célú tevékenységet is ellátó nonprofit szervezetek számára meghatározó. Tevékenységi területük közé tartozhat például a gyermekgondozás, lakhatási támogatás, közösségi közlekedés, szabadidő szervezése, ám ezeken kívül bármilyen területen működhetnek, amennyiben megfelelnek egy tesztnek (amely egyenértékű a hazánkban meghatározott¹¹ társadalmi támogatottsági elvárás bizonyításával), elfogadják az eszközeik csak közösségi érdekek mentén való használatának szabályát, illetve éves jelentésben mutatják be közösségi hasznosságukat. 2015-ben mintegy 12000 ilyen típusú szervezet működött az ország legkülönbözőbb területein.¹²

10 Európai Bizottság (2013): Social Economy and social entrepreneurship. Social Europe Guide Volume 4 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7523>; letöltés időpontja: 2017. 06. 03.

11 2011. évi CLXXV. törvény 32. §. (1)

12 Az adat forrása: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/538040/cic-16-3-community-interest-companies-annual-report-2015-2016.pdf; utolsó letöltés 2017. május 10.

3.4. Összefoglaló a szervezeti formákról

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy a társadalmi vállalkozások formái a hazai jogszabályok szerint az alábbiak lehetnek:

- Alapítvány (GFO 569 – egyéb alapítvány),
- Egyesület (GFO 529 – egyéb egyesület),
- Szociális szövetkezet (GFO 121),
- Jogi személyiségű nonprofit gazdasági társaság (nonprofit korlátolt felelősségű társaság, nonprofit részvénytársaság, nonprofit közkereseti társaság, nonprofit betéti társaság, GFO 572, 573, 575, 576).

Ezek azok a szervezeti formák, amelyek esetében maradéktalanul biztosítható a pénzügyi és társadalmi célok együttes megvalósulása. A szociális szövetkezeteket a hazai szociális gazdaságban játszott kiemelkedő szerepük miatt külön fejezetben is tárgyaljuk (9. fejezet).

E ponton fontos megjegyezni, hogy a „hagyományos” civil szervezetek, nonprofit gazdasági társaságok, szociális szövetkezetek és a társadalmi vállalkozások között bizonyos – korábban már bemutatott – különbségek azonosíthatóak.

Ezek az eltérések az alábbiakban foglalhatók össze:¹³

- a társadalmi vállalkozásokat a termelési és vállalkozói jelleg dominálja – olyan szolgáltatásokat tesznek elérhetővé, amelyeket az állam nem, vagy nem megfelelő módon nyújt;
- meg kell szervezniük a termelő tevékenységüket, és ehhez erőforrást kell biztosítaniuk;
- erős helyi beágyazottságuk mellett olyan társadalmi célokat szolgálnak, amelyek általánosságban is hozzájárulnak a közjóhoz;
- tevékenységük során nagy hangsúlyt kap a szociálisan hátrányos helyzetű csoportok támogatása, illetve a munkahelyteremtésre való törekvés – akár a forprofit szférával együttműködésben;
- kevésbé érdekeltek az adományozás hagyományos formáiban;
- független partnereként jelennek meg a magánszféra és a közszféra különböző szervezeteivel szemben;
- a társadalom problémáira, újszerű, innovatív, igényeken alapuló, adekvát megoldásokat dolgoznak ki;
- fenntartható, hosszú távú célként tekintenek saját működésükre.

---

13 Frey Mária (szerk., 2007): Szociális gazdaság kézikönyv. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

3.5. Szociális gazdaság és társadalmi vállalkozások

Hazánkban e területen a legutóbbi időkig a „szociális gazdaság” kifejezést használták a jellemző tevékenységek leírására. Gyakran még ma is a társadalmi vállalkozások szinonimájaként találkozhatunk vele, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a két kifejezés tartalma között van különbség.

A mediterrán országokra jellemző történelmi gyökerek miatt e térségben jellemző leginkább a szociális gazdaság kifejezés használata, mely fogalom alatt – eredeti értelmezése szerint – olyan intézményeket értünk, mint a szövetkezetek, szociális szövetkezetek. Azonban sok országban az önkéntes és kölcsönös segélypénztárakat, biztosítótársaságokat, takarékpénztárakat is ide sorolják. Mára a kifejezés értelmezése kiegészült a nonprofit szervezetek és civil szervezetek (alapítványok, egyesületek) körével is, ugyanakkor a nonprofit gazdasági társaságokhoz hasonló szervezetek kívül maradnak e meghatározási kereten. A szociális gazdaság fogalmába tehát hagyományosan nem értik bele a társadalmi célokat kitűző gazdasági társaságokat, miközben sok esetben ide sorolják az olyan sajátos működési logikájú szervezeteket (segélypénztárakat, takarékpénztárakat, biztosítótársaságokat), amelyek esetében a működés célja miatt nem jellemző a tagjaik érdekein túlmutató, társadalmi konszenzuson nyugvó közhasznú cél.

A társadalmi vállalkozásokat összehasonlítva a korábban is elterjedt civil szervezeti tevékenységekkel azt mondhatjuk, a legfőbb különbség abban mutatkozik meg, hogy a társadalmi vállalkozások jóval inkább az egész – főként helyi - közösség igényei felé fordulnak.¹⁴ Emellett az is megkülönbözteti a két nagy csoportot, hogy a társadalmi vállalkozások, ahogy korábban már említettük, a civil szervezetekkel, nonprofit gazdasági társaságokkal és szociális szövetkezetekkel szemben a működésükhöz szükséges források jelentős részét a saját maguk által végzett kereskedelmi, szolgáltatási tevékenységgel teremtik meg. Annak ellenére tehát, hogy egy társadalmi vállalkozás lehet egyesület, szociális szövetkezet, alapítvány és nonprofit gazdasági társaság is, a hagyományos értelemben vett civil szervezetekkel összevetve a lényegi különbség a működés módjában és a célokban van.

A téma iránti európai nyitottságot, illetve a 2008-as gazdasági világválság óta megnövekedett figyelmet bizonyítja, hogy az Európai Bizottság 2011-ben elindította a Szociális Gazdaság Kezdeményezését (Social Business Initiative).¹⁵

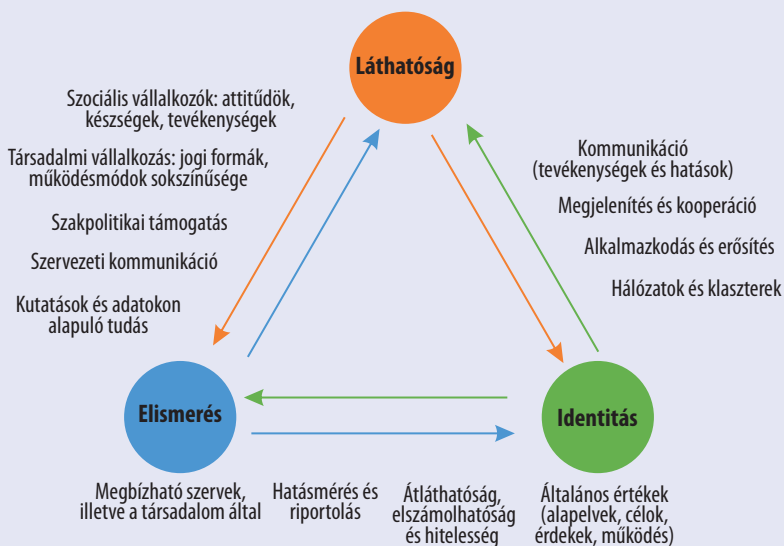
Ennek egyik fontos alapköve, hogy végre egységesen értelmezhető, Európa-szerte elfogadott definíciót adott a társadalmi vállalkozásokra vonatkozóan, és támogató környezet kialakítását ösztönözte.

¹⁴ Európai Bizottság (2013): Social Economy and social entrepreneurship. Social Europe Guide Volume 4
¹⁵ http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_hu; letöltés időpontja: 2017. 05. 02.

Az Európai Szociális Gazdaság Kezdeményezés (Social Business Initiative, SBI) rövid bemutatása

Az SBI az Európa 2020 stratégia keretében született meg,¹⁶ amely 5 fő területen jelöl ki célokat az Európai Unió számára: munkaerőpiac, kutatás-fejlesztés, klímaváltozás és energia, oktatás, szegénység és kirekesztés. Az SBI ez utóbbihoz csatlakozik. E területen az a célkitűzés, hogy 2020-ig 20 millió embert emeljenek ki a szegénységből. A Kezdeményezés arra törekszik, hogy jobban integrálja a társadalmi vállalkozásokat érintő elemeket (jogszabályok, források, stb.), és egyúttal megreformálja az Európai Szociális Alapot (European Social Fund). Ezzel a Bizottság megteremtette azokat a kereteket, amelyek mind az állami szféra, mind az egyes vállalkozások mozgásterét meghatározzák. A láthatóság mellett fontos cél, hogy a jogi keretek kialakuljanak, és a társadalmi vállalkozások finanszírozása megoldható legyen.

3. ábra: Az SBI hármás céljának megjelenítése¹⁷

Forrás: Social Enterprises and social economy going forward – A call for action from the Commission Expert Group on Social Entrepreneurship (GECES)

¹⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en; letöltés időpontja: 2017. 05. 02.

¹⁷ Az ábra forrása: Európai Bizottság (2016): Social Enterprises and social economy going forward – A call for action from the Commission Expert Group on Social Entrepreneurship (GECES). http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=9024; letöltés időpontja: 2017. 05. 02.

Az Európai Szociális Gazdaság Kezdeményezés alapján a közszféra (európai és nemzetállami szintű) szervezeteinek a támogató környezet kialakításához kapcsolódóan az alábbiakra kell figyelniük:

- nagyobb figyelmet kell fordítani a társadalmi hasznot nyújtó, pénzügyileg nem profit-orientált, de fenntartható szervezetek tevékenységére, támogatni kell a társadalmi célú befektetőket abban, hogy ilyen szervezetekbe fektessenek tőkét;
- a társadalmi vállalkozások speciálisabb finanszírozást igényelnek mind a formát, mind a mértéket tekintve – finanszírozási igényeik sokfélék;
- a társadalmi célú befektetéseket különböző kedvezményekkel kell ösztönözni;
- az ESZA forrásait erőteljesen be kell vonni a társadalmi vállalkozások finanszírozásába, így például a társadalmi vállalkozások logikájához kell adaptálni annak rendszerét.

A fentiek ismeretében erőteljes elmozdulás várható az Európai Unió támogatási stratégiájában a társadalmi vállalkozások irányába.

4. A szociális gazdaság európai története¹⁸

A fejezet tartalma

- a társadalmi vállalkozások történelmi gyökerei
- a társadalmi vállalkozások mai szerepe az EU-ban
- az Európai Szociális Gazdaság Kezdeményezés

A szociális gazdaság kifejezés felbukkanása a 19. századra tehető (az 1900-as Párizsi Világkiállításon volt pavilonja a témának). Ennek ellenére csak az 1970-es évek után kezdett szervesen megjelenni az európai gondolkodásban. Ezekben az években történt meg a magántökre, illetve az állami szektor bővülésére alapozott jóléti államok kiépülése: ezek a folyamatok a jövedelem újraelosztásával sikerrel kezelték a piaci kudarcokat. Ebben a környezetben a legfőbb szociális szereplők a munkaadók, a szakszervezetek, valamint az állam voltak.

A szociális gazdaság újrafelfedezése a jóléti állam hanyatlásának korszakára tehető, amikor a társadalmak először kezdték megtapasztalni a hosszú távú munkanélküliséget, a vidéki területek kiürülését, a társadalmi kirekesztést, a nyugdíjasok életminőségének hanyatlását, a fenntartható növekedés kihívásait, stb. Ezeken a területeken sem a klasszikus magánszektor, sem az állami szektor nem volt képes hatékony megoldásokat kínálni a problémákra.

A szociális gazdaság intézményes elismerésének és a speciális európai politikák kialakításának folyamata az 1980-as években kezdődött, melynek 1989-ben volt az egyik fontos állomása. Ekkor az Európai Bizottságnak az Európai Tanácshoz intézett, „A szociális gazdaság vállalkozásai: Európa határok nélküli piaca” című közleménye javasolta, hogy a szövetkezetek, egyesületek és segélyegyletek számára állapítsák meg az európai jogalapot statútumok formájában.

Az Európai Bizottság 1997-ben az Európai Parlament kezdeményezésére „A harmadik szektor és a foglalkoztatás” címmel elindított egy fontos kísérleti rendszert – az egyetlen olyan érdemi programot, amely kifejezetten a szociális gazdasággal foglalkozott –, hogy felderítse és támogassa a harmadik szektorban rejlő foglalkoztatási potenciált.

A gazdasági világválság Európában is rámutatott a szociális gazdaság hozzáadott értékére, amely az inkluzív növekedés egyik bástyájává válhat, amit az is mutat, hogy 2014-ben

¹⁸ Az alfejezet „A szociális gazdaság az Európai Unióban” című jelentés alapján készült; José Luis Monzón és Rafael Chaves (2012): A CIRIEC által az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság részére készített jelentés összefoglalása; Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

a mintegy 2 millió társadalmi vállalkozás Európa-szerte 11 millió embert foglalkoztatva¹⁹ a GDP 4 százalékát termelte meg.

A világválság a társadalmi vállalkozásokkal és a szociális gazdasággal kapcsolatban az alábbiakra irányította rá a figyelmet:

- az európai társadalomban a tőkés és az állami szektor közötti közhasznú központként kezdenek megszilárdulni;
- ezt a kört változatos szereplők alkotják;
- a projektek és együttműködések keretében folyamatosan növekvő együttműködés tapasztalható a társadalom különböző rétegeiben;
- az ilyen kezdeményezések képesek hatékonyan reagálni az újonnan megjelent társadalmi igényekre;
- a társadalmi vállalkozások egyre inkább megjelennek a hagyományos vállalkozási területeken: mezőgazdaság, ipar, kiskereskedelem, szolgáltatások;
- hozzájárulnak a fenntartható fejlődéshez és gátolják a társadalmi kirekesztődést.

A fentiek értelmében a társadalmi vállalkozások a hagyományos magánszféra (egyéni – profit – érdekek érvényre juttatása) és a közszféra (az állami társadalmi igények kielégítése) „között” működve olyan entitások a gazdaságnak, amelyek kisebb, de társadalmilag fontos célokat kitűzve működnek a köz érdekében.

---

¹⁹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_social_economy.pdf; letöltés időpontja: 2017. 05. 05.

Nemzetközi példák a társadalmi vállalkozások tevékenységi területére vonatkozóan²⁰

Romániában egy 5 tagú szervezet – a hátrányos helyzetűek támogatása céljából – 1996 óta több mint 90 ezer látássérült embernek segített azzal, hogy főként könyveket és filmeket tettek elérhetővé számukra – narráció, hangos könyv.

Franciaországban egy társaság – a környezeti terhelés csökkentése céljából – vízmentes autómosót alapított biológiailag lebomló anyagok használatával. Emellett a képzetlen és a társadalom peremére szorult munkavállalók alkalmazásával a munkaerő-piacra történő reintegráció folyamatát, és a hátrányos helyzetű csoportokat is támogatta.

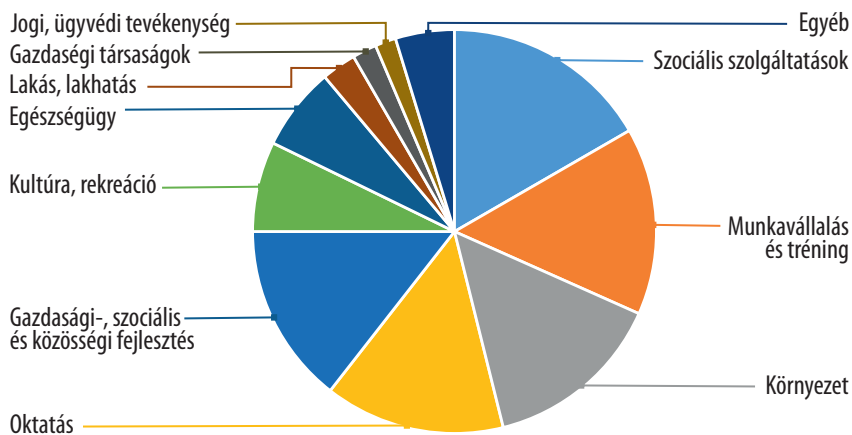
Hollandiában egy szervezet – a hátrányos helyzetű csoportok támogatása céljából – speciális autista vagy hiperaktív tanulóknak dolgozott ki olvasás tanulását segítő applikációt, amely gamifikációs (játékszerűvé tétel, játékosítás) elveken alapul.

Lengyelországban egy szociális szövetkezet kifejezetten hátrányos helyzetű, illetve fogyatékkal élő személyeket foglalkoztat, sok szolgáltatási területet lefedve: catering és szociális ellátás, kézművesség, kisebb javítások elvégzése, illetve foglalkoztathatóság javítását célzó tréning a fogyatékkal élő emberek számára. Ezek a tevékenységek a hátrányos helyzetű csoportok támogatása, valamint a munkaerő-piaci reintegráció területéhez kapcsolódnak.

Egy, az egész Európára kiterjedő kutatás²¹ adatai szerint a 2010-es évek elején a társadalmi vállalkozások döntő részben a szociális szolgáltatások, a munkavállalás és az ehhez kapcsolódó tréningek, valamint a környezeti fenntarthatóság területéhez kapcsolódóan folytatták tevékenységüket. A felmérés alapján jelentős továbbá az oktatási és közösségfejlesztési céllal működő, ilyen típusú szervezetek száma.

20 Leaflet: The Social Business Initiative of the European Commission; http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_hu; letöltés időpontja 2017. 05. 05.

21 A SELUSI egy kutatási projekt, ami több mint 600 európai társadalmi vállalkozás folyamatait, tevékenységét kutatta kiválasztott minta alapján 2009-2010-ben. Azóta sem történt Európa-szintű, hasonló mélységű felmérés a vizsgált területen. <http://siresearch.eu/social-enterprise/project/selusi>;

4. ábra: Az európai társadalmi vállalkozások tevékenységi területei (N=581)
 Forrás: SELUSI kutatási projekt²²

Egy Európa hét országára (ezen kívül Kínára és Oroszországra) kiterjedő frissebb, 2015-ös kutatás adatai nagyrészt megerősítik a fenti működési terület megoszlást,²³ legfontosabbnak a közösségi és szociális tevékenységek, az oktatás, valamint az üzleti tevékenységekhez köthető szolgáltatások területe bizonyult. A szociális tevékenységek csoportján belül a fejlesztéssel és lakhatással kapcsolatos szolgáltatásokat követi fontossági sorrendben az oktatás és kutatás, valamint az általános szociális ellátások területe a felmért hét európai országban.

22 Cross-country Report; A first cross-country analysis and profiling of social enterprises prepared by the SEFORIS research consortium; 2016, Seforis;

23 A 2015-ben indult SEFORIS projekt keretében 9 ország felmérési eredményeit ismerhetjük meg az országos riportokból készült összefoglalóból: 14-15. oldal; Bővebben: https://static1.squarespace.com/static/56d2eabb654f9329ddb-d20e/t/58078c90414fb506d0e5ff33/1476889747238/Cross-country-report_6.pdf; letöltés időpontja: 2017. 05. 05.

5. A társadalmi vállalkozások Magyarországon

A fejezet tartalma

- a szociális gazdaság hazai fejlődése
- a társadalmi vállalkozások jelenlegi száma, területi elhelyezkedése
- a társadalmi vállalkozások működési területei

Magyarországon a 2010-es évek elejére gyors növekedés eredményeképpen, a foglalkoztatottak majdnem 5 százaléka a szociális gazdaság szervezeteiben helyezkedett el, ezzel nagyjából az európai átlaghoz zárkóztunk fel. A társadalmi vállalkozások gazdasági és társadalmi beágyazottsága ettől függetlenül még 2017-ben sem kellő mértékű – ez nagyrészt annak köszönhető, hogy az ismertségük sem megfelelő, jellemzően helyi szinten tudnak határos tevékenységet végezni.

Az alábbiakban röviden áttekintjük, hogy milyen fejlődési utat járt be a szociális gazdaság új, innovatív paradigmája hazánkban.

A társadalmi vállalkozások újkori gyökerei az 1980-as évekre nyúlnak vissza, amikor a helyi kisközösségek egyre jobban kezdték megszervezni saját életüket, a helyi önkormányzatiság elkezdett fejlődni, a gazdaság pedig – működési formáját tekintve – egyre diverzifikáltabbá vált. A rendszerváltozás után erőteljes gazdasági visszaesés (a bruttó hazai termék 1989-ről 1993-ra 18 százalékkal esett²⁴) és a munkanélküliség gyors növekedése (a foglalkoztatási arány 1996-ra 63 százalékról 52%-ra esett 1990-hez viszonyítva, a munkanélküliségi ráta pedig 10 százalék fölé ugrott²⁵) következett be. Az állam hirtelen kivonulása a gazdaság legtöbb szektorából teljesen új megközelítést igényelt; a kapitalista, liberális alapokon nyugvó gazdaság megerősítése azonban nem kedvezett a kis közösségek fejlődésének, a szolidaris gazdaság továbbra is háttérbe szorult. Az Európai Unióhoz való csatlakozásra felkészülés során az EU direktívákhoz közelítés következtében egyre több helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezés indult, ide lehet érteni a kétezres évek elejére tehető szociális földprogramokat, szövetkezeteket, nonprofit foglalkoztatási projekteket, melyek a szociális gazdaság alapját teremtették meg a társadalmi gondolkodásban.

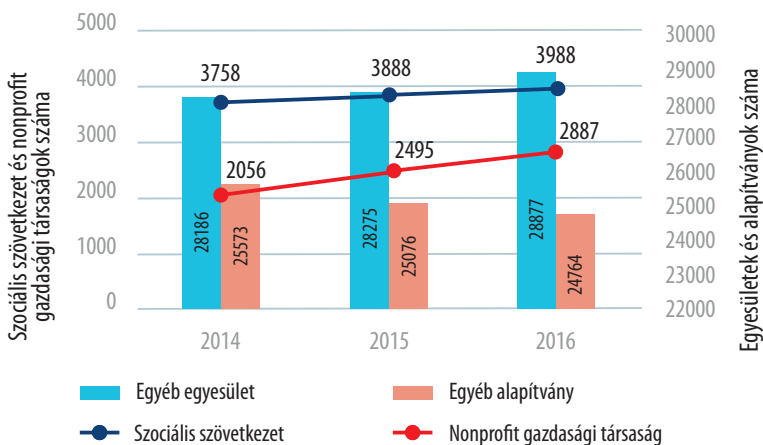
Mint korábban már említettük, a szociális szövetkezetek jogi háttere 2006-ban alakult ki, a kezdeti lépéseket az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, illetve az akkori szociális területért felelős minisztérium támogatta. A jelenlegi szabályozás létrejöttéhez a kedvező példák csakúgy hozzájárultak, mint az ügy európai szintre emelése és előtérbe kerülése, valamint a gazdasági válság által kiváltott szervezeti innovációs kényszer a gazdasági-szociális területeken. Hazánkban a kezdeti évek nagy fellendülése nyomán 2012-re odáig jutottunk, hogy az

24 Magyarország 1989–2009 – A változások tükrében; KSH, 2010, 30. o.

25 Ua. 10. o.

EU országait tekintve Magyarországon működött a tizedik legtöbb társadalmi vállalkozás (social economy organisations: 61 024).²⁶

A publikusan elérhető hazai statisztikákban a legutóbbi évekre vonatkozóan csak az alábbi részletességű adatok szerepelnek. A társadalmi vállalkozások száma az elmúlt három vizsgálható évben tovább emelkedett, főként a szociális szervezetek és a nonprofit gazdasági társaságok volumen-növekedésének köszönhetően (lásd 5. ábra). Ez egyértelműen azt bizonyítja, hogy megvan a társadalmi igény az ilyen új megközelítésű szervezetek működésére.

5. ábra: A társadalmi vállalkozások számának változása
 Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

Az egyes típusok között nagy különbségek figyelhetők meg a működési terület figyelembe véve (lásd 6. ábra). Fontos megjegyezni, hogy a szervezeti forma vizsgálata nem ad pontos adatot a hazai társadalmi vállalkozási szféráról, mivel például az alapítványok és egyesületek részénél nem áll módunkban megállapítani, hogy definiíószerűen megfelelnek-e a társadalmi vállalkozásokra jellemző szempontoknak. A legjobb statisztikai közelítés a valósághoz a szociális szervezetek és nonprofit gazdasági társaságok esetében valószínűsíthető.

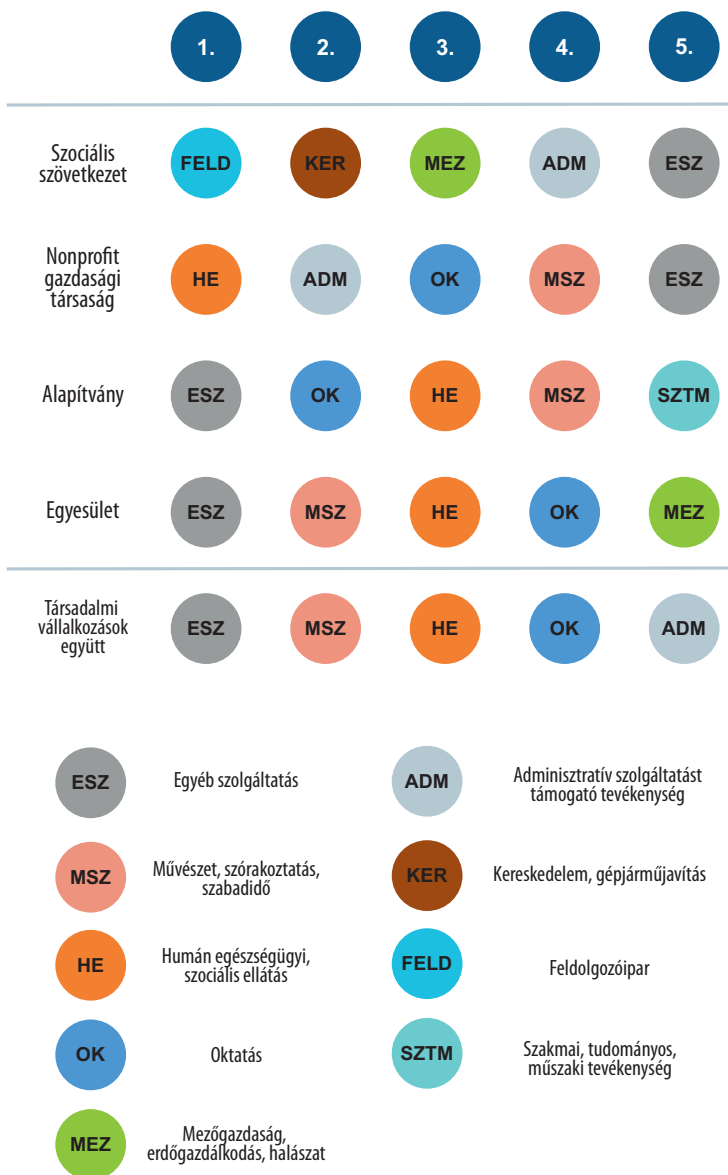
A 6. ábra – a KSH adataira alapozva – azt mutatja meg, hogy az egyes lehetséges társadalmi vállalkozási formák milyen nemzetgazdasági ágban tevékenykedtek 2014-ben.²⁷ Ez alapján látszik, hogy például a szociális szervezetek közül a legtöbb a feldolgozóiparban, majd a kereskedelemben, ezután pedig a mezőgazdaságban működik.

²⁶ Ciriect nemzetközi adatok (2012); Social economy and social entrepreneurship; Social Europe Guide Volume 4; Európai Bizottság 2013

²⁷ 2014-es az elérhető legfrissebb adat

A TÁRSADALMI VÁLLALKOZÁSOK MAGYARORSZÁGON

6. ábra: Az egyes társadalmi vállalkozási formák működési területe
 Forrás: saját szerkesztés; KSH, Tájékoztatási adatbázis (2014-es adatok alapján)

6. A társadalmi vállalkozások erősségei és hatásai

A fejezet tartalma

- a társadalmi vállalkozások és a társadalom igényei
- a társadalmi vállalkozások társadalmi és gazdasági hatása
- társadalmi hatások, szemléletformálás
- a társadalmi vállalkozások előnye más vállalati formákkal szemben

Ahogy korábban is bemutattuk, a társadalmi vállalkozások – társadalmi hatásukat tekintve – fontos szerepet játszanak a magyar (és az európai, valamint világszintű) gazdaságban. Az alábbiakban ismertetjük, hogy melyek azok a jellemzők, amelyek tovább erősítik az ilyen szervezetek létjogosultságát.

6.1. Valós igények kielégítése

A társadalmi vállalkozások csak abban az esetben lehetnek sikeresek, ha a társadalmi céljaik megalapozottsága mellett valós piaci igények kiszolgálására jönnek létre, minőségi, versenyképes termékeket és szolgáltatásokat tudnak kínálni. A pénzügyi cél, azaz az üzleti fenntarthatóság csak ebben az esetben érhető el.

A társadalmi igények kielégítése biztosítja a valódi értékteremtést a társadalmi vállalkozások számára, mivel ezek olyan társadalmi – vagy egy bizonyos társadalmi csoport által megfogalmazott – igényeket elégítenek ki, amelyekre sem a magánszféra, sem az állami szervezetek nem tudnak megfelelő választ adni. Ez a valós igény biztosítja azt, hogy a sikeres társadalmi vállalkozások társadalmilag is hasznosan végezzék a tevékenységüket. Így például egy jól működő társadalmi vállalkozás esetében a cél nem a hátrányos helyzetűek egyszerű ellátása, hanem ezen személyek olyan irányú fejlesztése, illetve olyan környezet megteremtése számukra, amelyben hosszú távon is képesek fenntartani, ellátni, fejleszteni magukat („hal helyett hálót” elvű támogatás).

Egy jó példa az összetett tevékenységre

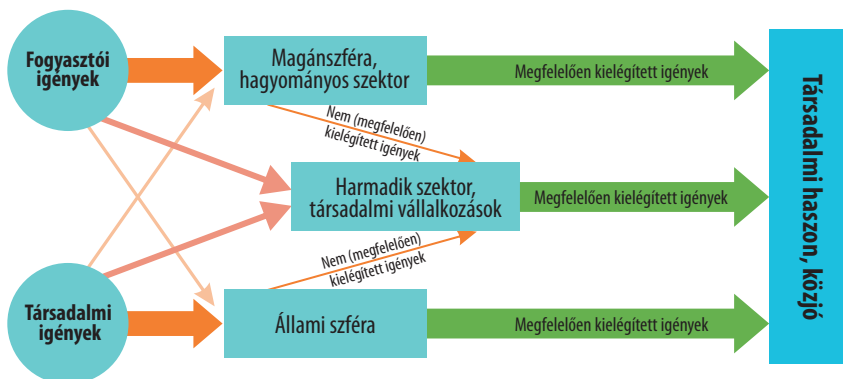
Az Igazgyöngy Alapítvány alapvetően oktatási programjával és művészeti iskolájának fenntartásával ért el sikereket a vizuális, művészeti nevelésre összpontosítva a hátrányos helyzetű gyerekek fejlesztése, integrációja érdekében. Ezt a tevékenységüket később a helyi – a Hajdú-Bihar megyei román határ melletti községeket érintő – problémák kezelésének céljával kiegészítették az élet más területére kiterjedő jó gyakorlatokkal is:

- Kiskertprogram: vetőmaggal látják el a rászoruló családokat, akik konyhakertet alakítanak ki, a növények gondozása során pedig javulhat a család együttműködése, továbbá a gyerekek is fejlődhetnek; mindehhez kapcsolódóan az Alapítvány különböző tanácsokkal, nem formális képzésekkel segíti a családokat;
- Kártyás villanyóra felszerelése: a nagy összegű tartozások kialakulása ellen hatékony; a kártyás villanyóra támogatja a család pénzügyi tudatosságának fejlődését, segít odafigyelni a fogyasztásra, takarékoságra nevel;
- Szuno-projekt: a projekt alapját a gyerekrajzok adják, melyek az alapítvány által fenntartott művészeti iskolában készülnek; emellett a tanulók, illetve szüleik, nagyobb testvéreik különböző kézimunkákat, textil-termékeket, dekorációs kellékeket készítenek, amiket az Alapítvány szociális webshopjában értékesít.

A közsféra szervezeteinek együttműködése hasznos lehet a tekintetben, hogy ne csak a Berettyóújfalui, hanem a többi hátrányos helyzetű járásban is adott legyen ez a lehetőség a társadalmi reintegrációra. Ehhez az oktatási és szociális szervezetek (Klebsberg Központ, Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet, stb.) disszeminációs tevékenységére lehet szükség:

- a jó gyakorlat megismerése, kutatása,
- a jó gyakorlat megismertetése a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben működő állami fenntartású oktatási intézményekkel, valamint önkormányzatokkal, például konferencia keretében,
- kiadványok készítése, illetve a jó gyakorlat megjelenítése saját kiadványokban,
- a jó gyakorlat helyszínére való pedagógus-látogatások ösztönzése (óra-kezdvény, helyettesítések).²⁸

²⁸ <http://igazgyongy-alapitvany.hu/>

7.ábra: A társadalmi vállalkozások viszonyulása a társadalmi igényekhez

Forrás: saját szerkesztés

6.2. Foglalkoztatáspolitikai szerep

A társadalmi vállalkozásokat, ezen belül különösen a szociális szervezeteket gyakran sorolják az aktív munkaerő-piaci beavatkozási formák közé. A társadalmi vállalkozások egy részének céljai valóban összhangban vannak az állami aktív munkaerő-piaci eszközökével, ám megvalósulásukban fontos különbség, hogy az állam által működtetett munkaerő-piaci eszközök időszakosak, illetve idővel változnak, míg a társadalmi vállalkozások hosszú távra, fenntartható működési céllal jönnek létre.

Ettől függetlenül a foglalkoztatáspolitikai szempontok alapján több fontos szerep is hárul a társadalmi vállalkozásokra:

- egyrészt mint foglalkoztatók, egyre nagyobb arányban jelennek meg a munkaerőpiacon;
- másrészt társadalmi céljaikat tekintve olyan programokat valósítanak meg, amelyek hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci bevonását támogatják;
- helyi szinten összekapcsolják a lakossági, közösségi szükségleteket azokkal a munkavállalókkal, akik más formában nem tudnának belépni az elsődleges munkaerőpiacra;
- a társadalmi vállalkozások fontos kiegészítő szerepet játszanak a forprofit szféra és az állami munkaügyi szervezetek mellett: azokra a gyakran kvalifikálatlan csoportokra összpontosítanak, amelyek kiszorultak az elsődleges munkaerőpiacról és inaktívvá váltak, társadalmi reintegrációjukat pedig nem képes megoldani az állami munkaügyi rendszer.

6.3. Hatások

A társadalmi vállalkozásoknak az élet több területén érzékelhető pozitív hatása is van. A két legnyugatibb terület természetesen a gazdaság, illetve a szociális szféra.

6.3.1. Szociális jellegű hatások

A társadalmi vállalkozások fontos szereplői az egységes európai piacnak, és jelentős hozzáadott értéket teremtenek a fenntartható és befogadó növekedésben:

- a döntéshozatali, valamint tulajdonosi rendszerük a hálózatos együttműködésen alapul; a tulajdonosok egyben elhivatottak a társadalmi cél elérésében, és társadalmi innovációs potenciáljuknak köszönhetően mindig megtalálják azokat az igényeket, amelyeket nem tud kialakítani a másik két szektor;
- működésük egyik fő célja a társadalmi befogadás erősítése, legtöbbször olyan, a társadalom perifériájára szorult célcsoportokkal foglalkoznak, akik saját erőből nem tudnak integrálódni a munkaerőpiacra, illetve a társadalomba.

A társadalmi vállalkozások több tevékenységet végeznek a legkülönbözőbb társadalmilag értékes területeken, mégis ki kell emelni a szegénység elleni küzdelmet és főként lokális szinten a munkahelyteremtést. A társadalmi vállalkozások olyan hátrányos helyzetű csoportokat vonnak be a működésbe, amelyeknek más formában esélyük sem lenne megtapasztalni azt, hogy hogyan működik egy vállalkozás, egy munkahely.

A társadalmi vállalkozásokban való részvétel a társadalmi lét olyan területe, amely tudatosabb, a saját jövőjéért tenni képes, motivált állampolgárokat eredményez, növeli a társadalmi aktivitást, támogatja az állampolgári jogok tudatos gyakorlását, és növeli a helyi társadalom adaptációs képességeit. Ezeket a hatásokat nagyrészt a már többször említett belső irányítási struktúrával (önkormányzati jellegű döntéshozatal), az egyéni képviselő erőteljes megjelenítésével (a szociális szervezetek esetében például az „egy fő egy szavazat” elv használatával), illetve a választott küldetés iránti személyes elköteleződés révén érik el ezek a szervezetek. A döntési rendszer biztosítja, hogy a vállalkozás tagjai mindvégig elkötelezettek maradjanak a közösség érdekében vállalt célok elérése érdekében. A társadalmi vállalkozások hozzájárulnak a társadalmi tőke növekedéséhez, amennyiben a társadalom egyes rétegeinek egymás iránti bizalmát erősítik, mivel működésük egyének kollaborációján alapul.

E helyütt fontos megemlíteni a társadalmi vállalkozások menedzsment-folyamatait ideális esetben meghatározó két elemet, amelyek hazánkban egyelőre kevésbé elterjedt szempontok. Többek között e két tényező fejlesztésének céljával indult a GINOP-5.1.2.-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt az OFA Nonprofit Kft. és az IFKA Iparfejlesztési Közhasznú Nonprofit Kft. vezetésével, melyben különböző szolgáltatások biztosításával (mentorálás, tanácsadás, pályázati lehetőségek megalapozása, e-learning háttéranyagok fejlesztése, stb.) kívánják erősíteni a társadalmi vállalkozásokat.

1. **Közösségi tervezés:** az érintettek már a tervezési folyamat legelején, a helyzetfeltárás-kor, illetve az igényfelmérés, problémafelvetés kapcsán is együttműködnek, megismerik egymás érdekeit, igényeit, elvárásait. A vállalkozással, társadalmi célokkal (projektekkel) kapcsolatos tervek így nagyrészt konszenzuson alapulnak. Ez biztosítani tudja a társadalmi beágyazottságot, az érintettek elköteleződését már a működés, illetve adott esetben a projekt megkezdése előtt. Ez a modell a (helyi) közösségek képviselőinek bevonásán és a közös gondolkodáson alapuló módszer.²⁹
2. „Felelősségteremtés, képessé tétel”, felhatalmazás (empowerment).³⁰ az emberekben szunnyadó energiák felszabadítását jelenti, valami olyasmit, amit a politikában demokratizálódásnak hívnak. Közösségi felhatalmazás alatt azt értjük, hogy a közösség tagjai kollektív módon egyre nagyobb ellenőrzést gyakorolnak a saját életüket befolyásoló tényezők, események fölött. Ezt az egyes közösségek akár földrajzi, akár egy-egy csoport közös ismertetőjegyei alapján gyakorolhatják. Ez esetben a közösségek rendelkeznek a döntésekhez szükséges megfelelő információval, felelősséggel és erőforrással egyaránt.

A társadalmi vállalkozások a helyi közösségek integrációs felületét adják, ami a mai szétaprózott társadalomban különösen fontos társadalmi hatást fejt ki.

A közsféra szerepe a közösségi tervezésben

A közösségi tervezés hosszabb, erőforrást és időt igénylő folyamat például a gyors önkormányzati döntésekhez képest. Ugyanakkor, ha a helyi önkormányzatok vagy állami szervezetek – amelyek érintettek az adott kérdés megoldásában – részt vesznek a közösségi tervezés folyamatában, akkor az esetleges érdekellentétek már a tervezés időszakában kezelhetővé válnak, így a fejlesztés során nagyobb konfliktusok nélkül működhetnek együtt a szereplők. A közösségi tervezésben való részvétel a helyi döntéshozók számára azért is előnyös, mert a fejlesztés esetleges sikertelenségével kapcsolatos felelősség megoszlik a helyi társadalom több képviselője között, hiszen ők is részt vettek a tervezésben, majd a megvalósításban is. A társadalmi vállalkozásokkal való együttműködés, azok támogatása közösségépítő hatással van a helyi társadalom egészére, kialakulhat egy tulajdonosi szemlélet az állampolgároknak, ami felelősebb magatartással jár együtt. Amennyiben ezekben a folyamatokban a közsféra szervezetei is részt vesznek, akkor nő irántuk a bizalom, jobbá válik a társadalmi kommunikáció, és az állami szervezetek társadalmi beágyazottsága is javul.

²⁹ Sain Máttyás (2014): Mini segédlet a közösségi tervezéshez. TÁMOP 5.1.3.-09/1-2009-0002 projekt keretében készült. http://autonomia.hu/wp-content/uploads/2014/04/TAMOP513_minisegedlet_kozossegitervezes_edok-1.pdf; letöltés időpontja: 2017. 05. 05.

³⁰ Elisheva Sadan (2011): Közösségi tervezés és empowerment. A TÁMOP 4.1.2.-08/2/A/KMR projekt keretében kiadta az ELTE TáTK, 54. o. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0043_2A_kozossegi_tervezes_es_empowerment/01_kozossegi_tervezes_es_empowerment_54_54.html; letöltés időpontja: 2017.05.12.

6.3.2. Gazdasági hatások

A társadalmi vállalkozások hozzájárulnak a munkahelyteremtéshez, amely különösen a gazdasági válság éveiben volt jelentős hozzájárulás. Az ilyen szervezetek helyi szinten még nagyobb hatást tudnak elérni, egy kisebb közösség mindennapi életének szervezőivé válhatnak, illetve akár a település legnagyobb foglalkoztatói is lehetnek.

Magasabb szinten vizsgálva a társadalmi vállalkozások szerepét, megállapítható, hogy növelik az európai egységes piac világgpiaci versenyképességét, illetve a piac egyes szereplőit is versenyhelyetbe hozzák, ami hosszabb távon az adaptációs, fejlesztési képességre is pozitív hatást gyakorol.

Egyéni szinten a társadalmi vállalkozások hozzáadott értéke az alábbi területeken a legnagyobb, különösen akkor, ha a társadalom periferiájára szorult társadalmi csoportokról van szó:

- a munkaerőpiacról kiesett emberek gyenge szociális hálózatának újratereemtése, főként a hosszú ideje munkanélküliek visszavezetése a munka világába;
- munkavállalói kompetenciák fejlesztése (társas kommunikáció, együttműködés, csapatmunka, stb.);
- új szakmai kompetenciák kialakítása (a társadalmi vállalkozás működési területének megismerése, elsajátítása egyéni szinten), ezzel az elsődleges munkaerőpiacon való munkavállalás erősítése.

A társadalmi vállalkozások olyan területeken tevékenykednek, amelyeken a két másik szektor (magán, illetve állami) nem képes megfelelő módon kielégíteni a társadalmi igényeket. A társadalmi vállalkozások olyan innovációs potenciált hordoznak, ami az egész nemzetgazdaság vonatkozásában pozitív: szociális, illetve közösségi innovációk, az üzleti megoldások új megközelítése, a hagyományostól eltérő menedzsment-folyamatok használata, a társadalmi beágyazottság fejlesztése, közösségi tervezés, stb. Az innovációk eredményeként létrejövő új termékek és szolgáltatások alternatív választási lehetőséget biztosítanak a fogyasztóknak (nem mellesleg annak tudatában választanak ilyen terméket, hogy ezzel társadalmi célt is támogatnak).

A társadalmi vállalkozások által előállított termékek és szolgáltatások tehát választási lehetőséget kínálnak a fogyasztók számára, versenyt teremtenek a helyi gazdaság más szereplőinek, támogatják az egyéni képességfejlesztést, ezzel hozzájárulva tagjaiknak foglalkoztathatóságához.

6.4. A társadalmi vállalkozások előnyei a közszférával való együttműködésben

Az előzőekben bemutattuk, hogy össztársadalmi szinten milyen pozitív hozadékaik vannak a szociális gazdaság erősödésének, ám ezek mellett vannak olyan – a vállalkozási formából következő – előnyök, amelyek a társadalmi vállalkozások megközelítéséből, illetve a hozzájuk kapcsolódó gondolatiságból („ethosz”) fakadnak.

Ezek a közszféra szervezetei számára a társadalmi vállalkozásokkal való együttműködés során az alábbi előnyöket biztosítják:

- közös cél együttes megvalósítása – társadalmi fejlődés, egyes csoportok megsegítése, munkahelyteremtés;
- a szolgáltatások relatív olcsósága – a profitcél terhe nem nyomja a társadalmi vállalkozások vállát, így nem az a cél, hogy minél drágább szolgáltatásokat minél nagyobb számban értékesítsenek az állam felé;
- elkötelezett vezetők, valódi célok;
- rugalmas (türelmes) együttműködés, új, közösségi menedzsment struktúra.

7. A közsféra és a társadalmi vállalkozások kapcsolódási pontjai

A fejezet tartalma

- a jelenlegi helyzet bemutatása
- lehetőségek az együttműködésre
- néhány lehetséges együttműködési terület bemutatása

A társadalmi vállalkozások és a közsféra együttműködésére többféle forma is jellemző hazánkban, ám ezek inkább ad-hoc együttműködések, és nem alakultak olyan támogató hálózattá, amely mind a közsférának, mind a társadalmi vállalkozásoknak előnyös lehet.

A kapcsolat az alábbi esetekben valósul meg hazánkban – ezen esetekben az állami szerepvállalás egyaránt lehet pozitív vagy negatív tényező a társadalmi vállalkozások támogatásában:

- állami jogszabályalkotás a területre vonatkozóan;
- állami támogatások, illetve EU-s források biztosítása az állam által – normatív vagy pályázati úton való támogatás, ami a szektor fontos finanszírozási forrása;
- megrendelések biztosítása a közbeszerzéseken induló társadalmi vállalkozásoknak – főként állami, helyi foglalkoztatási, munkaügyi területekre vonatkozóan;
- szakmai-tartalmi együttműködés egyesületekkel, alapítványokkal (alkalmilag és főként a civil szektor kezdeményezésével) különböző helyi programok kapcsán;
- alapítóként, tagként az állami szervezetek – főként önkormányzatok – beléphetnek társadalmi vállalkozások alapításába.

A fenti területeken a társadalmi vállalkozások alkalomszerűen tudnak együttműködni az állami szféra szervezeteivel – főként az önkormányzatokat számíthatjuk valódi potenciális partnernek, tekintettel arra, hogy a szervezetek nagy része helyi társadalmi igények kielégítésére irányul.

Ahhoz, hogy a kapcsolat szorosabbá, rendszeressé, rendszerszintűvé válhasson, szükség van:

- a társadalmi vállalkozások össztársadalmi szintű beágyazottságának javítására;
- az önkormányzatok és állami szervezetek nyitottságára az együttműködés iránt – az esetlegesen megjelenő előítéletek kiküszöbölésére;
- a társadalmi vállalatok további professzionalizációjára – szakmai és menedzsment-területek erősítésére;
- helyi közösségek erősítésére, a partnerségek helyi szintű professzionális menedzselésére; hálózatosodásra;
- a közsféra intézményeinek szemléletváltására az alábbi üzenetek mentén:
  - a nonprofit nem ingyenes – gazdasági és társadalmi értéke egyaránt van;³¹

31 G. Fekete Éva (2007): Kapcsolat a közszférával. In: Szociális gazdaság kézikönyv, 150. o. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

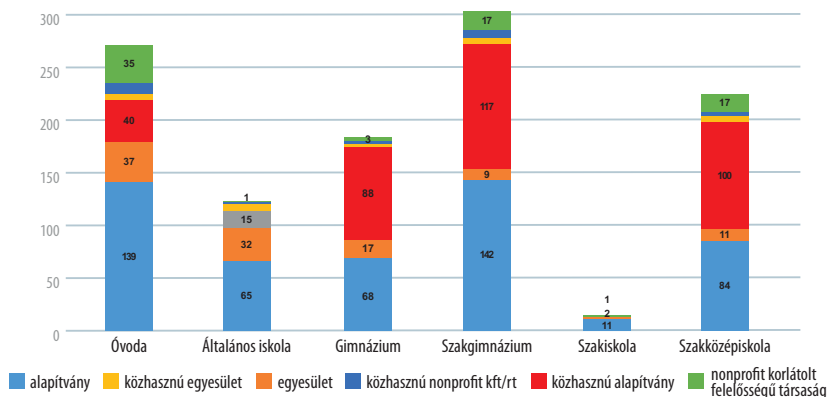
- a nonprofit szervezetek és az azokban tevékenykedők tudatosan végzik munkájukat, és folyamatosan fejlődnek (ebben jelentős támogatást nyújtanak az EU által biztosított források – például GINOP-5.1.2.-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt –, amelyek az OFA Nonprofit Kft. vezetésével valósulnak meg);
- a nonprofit szervezetek is működhetnek olyan gazdasági célok mentén, amelyek támogatandók – az ellátott szolgáltatások magas színvonalának okán is;
- a helyi partnerségekben fontos érdekérvényesítő szerepet játszanak a társadalmi vállalkozások, mint ilyenek közvetlen partnerekként a helyi társadalom igényeit hiteles formában tudják közvetíteni a közszféra szervezetei felé.

7.1. Lehetséges kapcsolódási pontok

Az alábbiakban bemutatunk néhány olyan társadalmilag fontos területet, ahol aktív partnerség alakulhat ki a közszféra és a társadalmi vállalkozások között, illetve a két szektor szerepvállalása támogathatja egymást. Emellett már működő hazai jó példákat is ismertetünk.

7.1.1. Oktatás

Az oktatásban egyértelmű a civil szektor jelenléte: az oktatás különböző szintjein működnek – elsősorban intézményeket fenntartó – társadalmi, nonprofit vállalkozások. A legnagyobb számban az alapítványi fenntartók jelennek meg ezen a területen, ezen belül pedig a szakképzésben és felnőttképzésben nagyobb az arányuk. Ez vélhetően azért van így, mert – főként a szakképzési hozzájárulás pályázati úton való elnyerhetőségének időszakában – ezen az oktatási területen lehetett a legnagyobb saját bevételre szert tenni (például a felnőttképzési tevékenységek erősítésével, a kihasználatlan iskolai kapacitások hasznosítása által). Emellett a szakképzésben (főként a szakközépiskolákban – korábban szakiskolák) felülreprezentált a hátrányos helyzetűek csoportja, így a társadalmilag érzékeny szervezetek közvetlen kapcsolatot teremthetnek egyik alapvető célcsoportjukkal.

8. ábra: A nonprofit szervezetek fenntartásában lévő oktatási intézményi telephelyek megoszlása

Forrás: Oktatási Hivatal³²

32 <https://dari.oktatas.hu/index.php?id=kozerdeku>; letöltés időpontja: 2017. 05. 15.

Az oktatás területén további együttműködési lehetőség kínálkozik az érettségi előtti kötelező közösségi szolgálat megszervezésére a társadalmi vállalkozások bevonásával. Ennek keretében lehetőség lenne olyan védett foglalkoztatók, vagy egyéb nonprofit szervezetek középiskolásokkal való támogatására, amelyek termelő tevékenységet végeznek. Ilyen módon két cél is elérhető:

- a középiskolások attitűdje pozitív irányba változik a csökkent munkaképességű, fogyatékkal élő emberekkel szemben;
- valós termelési környezetben tapasztalhatnak meg munkafolyamatokat, így több információ alapján dönthetnek jövőjükéről, akár továbbtanulási irányukról.

Egy jó példa az együttműködésre

A Pénz7³³ együttműködő szakmai partnerei – az Emberi Erőforrások Minisztériuma projektvezetésével – a Nemzetgazdasági Minisztérium, a Magyar Bankszövetség, a Pénziránytű Alapítvány és a Junior Achievement Magyarország Alapítvány. A szervezők küldetésüknek tekintik a jövő nemzedék pénzügyi nevelését, ezért többféle módon támogatják a Pénz7 programját. Céljuk, hogy már fiatal korban elültessék a pénzügyi és gazdasági tudatosság alapjait.

A szervezők együttműködése a jövőben is folytatódik, mivel úgy vélik, hogy nagy szükség van hazánkban arra, hogy az iskola ne csak a gyerekeket, hanem rajtuk keresztül a családokat is támogassa a pénzügyi kultúra fejlesztésében. A második magyar Pénz7 eseményei 2017. március 6–10. között zajlottak le.

7.1.2. Egészségügy

Az egészségügyi alapítványok és társas nonprofit szervezetek, egyesületek múltjáról elmondható, hogy már régóta szerepet vállalnak az egészségügyi intézmények létrehozásában és működtetésében, az egészségi problémákkal küzdő személyek és társadalmi csoportok megsegítésében, a gyermekek napközbeni ellátásában, valamint az idősgondozásban egyaránt.³⁴

Az egészségügyben, a foglalkoztatási szektorhoz hasonlóan, az állami beavatkozások nehézségei motiválják a nonprofit szektor szerepvállalását. Az állami egészségügy erőforrás-hiányát és legfőbb kritikáit jól ismerve a társadalmi vállalkozások számára az egészségügy területén többféle szerep is elképzelhető a jövőben:

³³ <http://www.penz7.hu/>

³⁴ Péntek Eszter (2009): A civil szervezetek részvételi lehetőségei az egészségügyi szolgáltatások nyújtásában és az egészségpolitikai folyamatok befolyásolásában. PhD-értekezés. PTE BTK. www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/diszertaciok/pentekeszterphd.pdf; letöltés időpontja: 2017. 05. 17.

- állami szerep átvállalása (kórházi ellátás kiszervezése nonprofit gazdasági társaságba);
- pénzügyi támogató szerep – kórházakhoz kötődő alapítványok, például 1 százalékos felajánlások gyűjtése;
- kiegészítő egészségügyi szolgáltatások fejlesztése, illetve piacra vezetése;
- az állami egészségügy fejlesztése érdekében forrásteremtési tevékenység végzése (például kórházi alapítványok már jelenleg is működnek ilyen céllal).

7.1.3. Foglalkoztatás, szociális terület

A társadalmi vállalkozások működése kapcsán leginkább érintett terület a foglalkoztatás. A legtöbb vállalkozás olyan módon próbál a köz érdekében tevékenykedni, hogy hátrányos helyzetű csoportokat, gyakran megváltozott munkaképességű embereket rehabilitálnak a munkaerőpiacon.

Az ilyen típusú tevékenységek kifejezetten állami támogatással jelentek meg a 2007–2013-as EU-költségvetési időszakban, nagyszámú vállalkozás indult el TÁMOP-os forrásból, megszerezve ezáltal a kezdőtőkét, illetve kihasználva például az OFA Nonprofit Kft. által szervezett módon kínált kiegészítő szakmai tanácsadás lehetőségét.

A foglalkoztatási szerep az állammal való kapcsolatokat tekintve főként az aktív munkaerő-piaci beavatkozások körébe sorolható, különösen akkor, ha állami/EU-s forrás támogatásával valósul meg – ilyen például a védett munkahelyek rendszerének működtetése. Ezek mellett együttműködés lehetséges a támogató szolgáltatások (egyéni kompetenciafejlesztés, mentálhigiénés fejlesztés, felnőttképzési tevékenységek, egyéni karriertervezés, stb.) terén is, amely területeken adott esetben az állami rendszer nem tudja hatékonyan ellátni e feladatokat. Ilyen esetekben a szükséges szaktudással és e területen tapasztalattal rendelkező, elhivatott társadalmi vállalkozásokat lehet (szerződéssel, vagy fejlesztési projektekből való partnerséggel) bevonni.

A foglalkoztatási paktumok, mint az együttműködés lehetőségei

A foglalkoztatási paktumok jó példáját adják a közszféra szervezetek és a társadalmi vállalkozások együttműködésének. A létrehozott paktumszervezetek 2014-ben és 2016-ban nyerhettek Európai Unió forrást működésük fejlesztésére, illetve a szociális gazdaság erősítésére (TÁMOP-1.4.7.-12/1-2012-0001 és TOP-5.1.1-15 megyei szintű pályázatok).

A paktumok általában a megyei kormányhivatalok, helyi önkormányzatok, helyi kereskedelmi és iparkamarák, munkaadói és munkavállalói érdekképviseletek, szakképző intézmények, munkaerő-piaci szolgáltatásokat nyújtó nonprofit szervezetek, egyéb társadalmi vállalkozások részvételével alakulnak az alábbi főbb célokkal:

- a paktum partnerségben részt vevő szervezetek kapacitás-, illetve kompetencia- és szolgáltatásfejlesztése;
- a térségi szereplők közötti információáramlás és véleménycsere ösztönzése;
- foglalkoztatási célú kormányzati intézkedések megvalósulásának segítése;
- szociális gazdaság fejlesztésének támogatása, termék- és szolgáltatásfejlesztés segítése, piacra jutás segítése, forprofit, közszféra, társadalmi vállalkozások közti partnerségek fejlesztése.

A foglalkoztatási megállapodások (paktum) vizsgálata a TÁMOP-1.4.7.-12/1-2012-0001 „FoglalkoztaTárs – Társ a foglalkoztatásban” kiemelt projekt keretében, 2014 decembere és 2015 márciusa között, helyzetfeltáró kutatás készült az OFA Nonprofit Kft. megbízásából. A projekt célja a foglalkoztatási paktumok eredményes és fenntartható működéséhez szükséges feltételek azonosítása, a szakmai, minőségi sztenderdek kidolgozó és a szakpolitikai javaslatokat megfogalmazó szakmai közreműködők munkájának támogatása, továbbá országos, teljes körű adatbázis kialakítása.

2016-ban a TOP-5.1.1-15 pályázat során mintegy 26 milliárd forint támogatást kaptak a megyei szintű foglalkoztatási paktumok, 2017-ben pedig a TOP-5.1.2-15 pályázatban a helyi szintű paktumok jutottak mintegy 28 milliárd forint támogatáshoz. (2010-ben a TÁMOP-2.4.2 pályázat támogatta a helyi és megyei kezdeményezéseket, amelyek már szintén nem előzmény nélküliek voltak).

7.1.4. Egyéb humán szolgáltatások

A humán szolgáltatások közé soroljuk azokat a tevékenységeket, amelyek a szociális, foglalkoztatási, oktatási szférához kötötten az egyén szellemi, mentális, szociális jellegű fejlesztésére irányulnak. Ezek célja a kulturális, társadalmi tőke, továbbá az egyéni és közösségi cselekvőképesség fejlesztése.

Az oktatás területén az iskolák, illetve a fenntartók nem tudják hatékonyan ellátni a pályaorientációs, tehetség gondozó, illetve felzárkóztató tevékenységeket, jellemzően erőforrás hiányában (a pedagógusok túlterheltsége, valamint a több területen jelentkező szakember-hiány következtében). Ezek az egész gazdaság, illetve a társadalmi jólét szempontjából alapvető fontosságú iskolához köthető folyamatok (pályaelhagyók számának csökkenése, rosszul tervezett karrierutak megelőzése, stb.). Az intézmények e területen olyan társadalmi vállalkozásokkal működhetnek együtt (illetve néhány esetben már működnek együtt), amelyeknek céljai között szerepel pl. a tehetségkutatás, illetve tehetség gondozás,³⁵ valamint a pályaaorientáció és felzárkóztatás.

Az oktatási intézmények együttműködhetnek társadalmi vállalkozásokkal a gyerekek személyi fejlesztésében, illetve tanórán kívüli tevékenységek megszervezésében is: nyári táborok, művészeti nevelés kiszervezése, önismereti fejlesztés, mentálhigiénés tanácsadások, stb. E tevékenységek külső, professzionális megszervezése a szakmai szempontból közelítő, elhivatott társadalmi vállalkozások bevonásával javíthatja a köznevelés hatékonyságát, eredményességét, valamint a tanulók későbbi foglalkoztathatóságát is. A munkaerő-piaci szolgáltatások kapcsán a foglalkoztatási szerepnél már szóltunk, itt csak azt kell kiemelni, hogy vannak olyan szakterületek, amelyek a társadalmi vállalkozásokkal való együttműködésben hatékonyan elláthatók, főként az egyéni általános kompetencia-, valamint foglalkoztathatóság fejlesztése, illetve az élethen át tartó tanulás elterjesztése, valamint a mentálhigiénés tanácsadás kapcsán.

Van néhány olyan speciális terület, ahol szintén hatékonyság-növelő hatása lehet a társadalmi vállalkozások bevonásának. Ilyen lehet például a drog-prevenció, a családsegítő, életvezetési, párkapcsolati tanácsadás, a gyermekjóléti tevékenységek. Ezekben a területeken számos társadalmi vállalkozás működik, amelyeknél a szaktudás, illetve az erőforrások is megvannak a közreműködéshez. A (főként) önkormányzatokkal való együttműködés itt projekt-alapon, illetve közszolgáltatási szerződés formájában is megvalósulhat.

7.1.5. Környezetvédelem

Az Európai Unió céljaként is meghatározott fenntartható fejlődés megvalósítása nem képzelhető el társadalmi változások nélkül. A „zöld társadalmi vállalkozások” aktivitása nélkül pedig nem képzelhető el gyors változás. Innovatív szerepet töltenek be az új megközelítések, illetve az államtól eltérő működésmód miatt, emellett pedig gyakran proaktív módon hívják fel a figyelmet egy-egy akut helyi problémára. A konkrét környezetvédelmi tevékenységek mellett fontos a környezeti nevelés és szemléletformálás, amelyet a társadalmi vállalkozások (beágyazottságuk okán) eredményesebben el

³⁵ A hálózatos együttműködés egyik példája a tehetségpontok országos hálózata, ahol a MATEHETSZ több száz iskolával működik együtt. Forrás: <http://tehetseg.hu/tehetsegsegito-halozat/>; letöltés ideje: 2017. 05. 02.

tudnak látni, mint az állami szervezetek. A társadalmi vállalkozások szerepet játszanak (megfelelő fogadókészség esetében) a jogszabályalkotásban, illetve a jogszabályok betartásának ellenőrzésében is. Az állami szervezetek a fenti működési területeken felhalmozott tapasztalatot és szakutadást úgy csatornáztathatják be, hogy külső tanácsadóként alkalmazzák a társadalmi vállalkozásokat.

7.2. Forrásteremtés, szakpolitikai eszközök

Az állami szerepvállalás nem feltétlenül merül ki a pályázati források tudatos kihelyezésével. Létrehozhatók olyan állandóan működő hazai finanszírozási alapok, szakpolitikai eszközök, amelyek biztonságot adnak olyan innovatív kezdeményezésekhez, amelyek hosszú távon piaci jelenlétre lehetnek képesek. Ezek működésére számos példa akad külföldön.

Ezen eszközök segítségével az alábbi célok megvalósulása támogatható:³⁶

- Társadalmi vállalkozási kultúra ösztönzése: népszerűsítés támogatása, illetve olyan jogszabályi környezet kidolgozása, amely elősegíti a helyi közösségek önszerveződését; továbbá a hagyományos üzleti szféra ösztönzése a társadalmi felelősségvállalás ilyen irányú megvalósítására.
- Megfelelő tanácsadás és információk biztosítása: a társadalmi vállalkozások hálózatosodásának és professzionalizációjának támogatása, képzések biztosítása, kapcsolódási felületek létrehozása.
- Finanszírozás támogatása: a különböző források tudatos felhasználása és a mérhető-konyság elérése a társadalmi vállalkozások támogatása esetében.
- Együttműködés a legaktívabb területeken: partnerségek kialakítása, feladat-átadás, megrendelések a szociális gazdaság irányába, stb.

Ahogy látjuk, a nemzetközi példák nyilvánvalóan hatással voltak az OFA Nonprofit Kft. mai működésére, illetve az általa vezetett programokra, hiszen ilyen komplex szakpolitikai programok megvalósítása már évek óta zajlik itthon, így például:

- Kooperáció és Kooperáció+ (lezárult): a szociális gazdaság és a munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó civil szervezetek kapacitásfejlesztését célzó programok megvalósításával összefüggő szakmai fejlesztések megvalósítása.
- GINOP-5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt (valamint a GINOP-5.1.3-16 Társadalmi vállalkozások ösztönzése pályázati felhívás), melynek célja a már működő társadalmi vállalkozások dinamizálása és stabilizálása, illetve új társadalmi vállalkozások létrehozásának segítése különböző szolgáltatások által.
- Fókusz program, melynek célja új, fenntartható munkahelyek létrehozása – kiemelten a hátrányos helyzetű járásokban – a szociális szövetkezetek tevékenységének, működésének támogatásával; a közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezetek foglalkoztatási képességének növeléséhez, önfenntartó piaci szereplővé válásához kíván ösztönzést és támogatást nyújtani.

³⁶ Az angol és skót példát mutatja be: Varga Éva – Mészáros Andrea: Pályázati támogatásokon túl – egyéb támogatási és együttműködési lehetőségek a közzsférával és az üzleti szektorral. Kézirat. OFA Nonprofit Kft.

8. Jó gyakorlatok az együttműködés vonatkozásában

A fejezet tartalma

- társadalmi vállalkozások hazai jó gyakorlatai
- a hazai jó gyakorlatok társadalmi haszna
- a közsféra bevonhatósága
- társadalmi vállalkozások nemzetközi jó gyakorlatai

A világban sok-sok jó gyakorlat adhat példát arra, hogy milyen céllal és eredményességgel működhetnek a társadalmi vállalkozások, ugyanakkor hazánkban is van néhány hatékonyan működő, jó példaként bemutatatható szervezet.

8.1. HETEDHÉT HATÁR SZOCIÁLIS SZÖVETKEZET³⁷ – FOGLALKOZTATÁSI TERÜLET

Komoly előrelépés a mélyszegénységgel sújtott, hátrányos helyzetű Gyulaj számára a Hetedhét Határ Szociális Szövetkezet által létrehozott húsfeldolgozó, amely egyéb mezőgazdasági termékek termelésével is kiegészül. A kiinduló helyzet, amelyre a szociális szövetkezet létrehozásával a falu vezetése reagált: a faluban kevés volt a piaci szereplő, az erőforrásokkal két nagyobb vállalat rendelkezett, ám a falu lakosságának mind egészségügyi, mind iskolázottsági szintje elmaradt az országos átlagtól, és a közösségi kohézió is gyenge volt. A közmunkaprogram kezdeti sikerei után 2013-ban döntöttek a saját szociális szövetkezet létrehozása mellett, amelybe a természetes személy (4 közfoglalkoztatott és négy egyéb munkavállaló) tagok mellett a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot is bevonták, amelynek 2010 óta működik a faluban a Jelenlét programja.

A szövetkezetben 12 hektáron gazdálkodnak, illetve a termelés mellett uniós és hazai forrásból, illetve alkalmankénti támogatásokból zöldség-, gomba- és sertéshús-feldolgozó kapacitást is működtetnek:

- növénytartósító kisüzem zöldségek és gyümölcsök feldolgozására (szószok, savanyúság, lekvár) és
- módszertani gombatermesztő ház (primőr csiperke) TÁMOP-1.4.3 forrásból;
- húsfeldolgozó és árusító kisüzem és bolt (tőkehús, füstölt áruk) a BM külön támogatásából;
- két új húsipari gép beszerzése Tajvan Magyarországi Nagykövetsége általi adományból.³⁸

³⁷ <http://katalizatorhalozat.hu/blog/gyulaj-erzsebet/gyulaji-hetedhet-hatar-szocialis-szovetkezet-kozossegi-gazdalkodas>;
³⁸ Forrás: <http://malta.hu/cikk/hir/2424>; letöltés időpontja: 2017. 05. 17.

A szövetkezetnek három fő stratégiai célja van, emiatt klasszikus társadalmi vállalkozásnak tekinthető:

1. Versenyképes termékek: piaci vállalkozásként kívánják működtetni, amely támogatások nélkül is fenntartható; ennek érdekében egyre jobban diverzifikálják a termékpalettájukat: a takarmány- és kertészeti növények mellett megjelent a gyógynövény-termesztés, a közösségi sertésállomány pedig 2016 őszén meghaladta a száz darabot.
2. Közösségépítés: igyekeznek alkalmazkodni a helyi feltételekhez és hagyományokhoz (kertészeti kultúrák, sertéstartás, nyúltenyésztés) annak érdekében, hogy a helyi lakosság minél nagyobb része be tudjon kapcsolódni a közös munkába; mivel a gyulai lakosság túlnyomó többsége nagyon szegény családban él, így a rendszeres szociális munka és közösségfejlesztés a helyi gazdaság építésének is kulcseleme;
3. Fiatalok bevonása: a faluban nagyon magas a fiatalok lakosságon belüli aránya, így egyik fő feladat, hogy esélyt kapjanak a fiatalok a helyben maradásra, a boldogulásra; ezért a szociális szövetkezet minden gazdasági tevékenységbe igyekszik bevonni őket. Az önkormányzat lakhatási programot indított számukra, a Máltai Szeretetszolgálat pedig sport- és zenei programot indított a faluban, amire alapozva 2015 őszétől átvette működtetésre Gyulaj óvodáját és általános iskoláját.

8.2. BÁCSKAIÁK EGYMÁSÉRT KÖZHASZNÚ EGYESÜLET³⁹ – EGÉSZSÉGÜGYI TERÜLET

A szervezet 2003-ban alakult, Bácskaiak és térségében fejt ki tevékenységét. Szerteágazó tevékenységi köre főként a betegségekkel kapcsolatos prevencióra összpontosít, de különböző szociális és kulturális

célok is vezérik. Az egyesület több kisebb szervezetet tömörít, amelyek egy-egy betegségcsoportban (cukorbetegség, daganatos betegségek, ételallergiák, stb.) érintett lakosokat tömörítenek.

A szervezet főbb tevékenységei:

- Prevenció, egészségmegőrzés: lakossági szűrővizsgálatok lebonyolítása,
- Webáruház üzemeltetése: prémium minőségű étrend-kiegészítők forgalmazása,
- Ifjúság- és gyermekvédelem: felzárkóztató oktatás hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű tanulók számára,
- Karitatív tevékenység: Bácskai környékén működő más segítő szervezetek támogatása, a hátrányos helyzetű csoportok segítése.

³⁹ <http://bacskaiakegyemasert.hu/bemutatkozas/>

8.3. RE-CIKLI PROJEKT⁴⁰ (REVITA ALAPÍTVÁNY) – FOGLALKOZTATÁSI TERÜLET

A Re-cikli projekt arra is jó példa, hogy egy ötlet hogyan tud a közsféra közreműködésével megvalósulni. A kezdeti önkormányzati részvétel után az ország több pontján is elindult az a kezdeményezés, amely-

nek során innovatív foglalkoztatási formákkal megváltozott munkaképességű embereket segítettek munkához jutni.

Az első TÁMOP-projektet⁴¹ 2012-ben indította a Közép-Nyírségi Többcélú Kistérségi Társulás, a Revita Alapítvány és a Kontaktus Egyesület. A projekt ekkor a komplex munkaerő-piaci szolgáltatások mellett (kerékpárszerelő, géplakatos, számítógépes adatrögzítő) képzésekkel, tréningekkel és munkatapasztalat megszerzésének lehetőségével, valamint az önálló vagy társas formában végzett vállalkozói tevékenységre való felkészítéssel segítette a bevont célcsoporttagokat.

A baktalórántházi Re-Cikli Műhely 2015. április 1-jétől üzleti alapokra helyezve, új helyszínen, társadalmi vállalkozásként folytatta tovább működését. A vállalkozást a Baktalórántháza és Térsége Szociális Szövetkezet üzemelteti, melyhez a Társulás mellett csatlakozott a projekt stábjának több tagja, valamint több, a projekt keretében képzettséget szerzett megváltozott munkaképességű szakember.

8.4. NAPRA FORGÓ NONPROFIT KFT.⁴² – FOGLALKOZTATÁSI TERÜLET

A már 2000 óta működő, egyik elsőként megalapított hazai társadalmi vállalkozás célja a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű munkavállalók rehabilitációja. Ennek megfelelően ma is a munkavállalók 50 százalékát adják a megváltozott munkaképességű emberek. A cég árbevétele az elmúlt években elérte a 400 millió forintot, illetve a 100 főnél nagyobb alkalmazotti létszámot (a vállalkozási jellegű bevételek aránya 65 százalék fölötti).

A cég fő tevékenységei:

- humán kapacitás biztosítása, outsourcing tevékenységek támogatása,
- rehabilitációs munkaerő-közvetítés,
- HR-tanácsadás szociális kérdéseket érintően (befogadó munkahelyi képzések, rehabilitációs tanácsadás, esélyegyenlőség erősítése a cégekben),

Napra Forgó
Nonprofit Közhasznú Kft.

⁴⁰ <http://reciklimuhely.hu/>

⁴¹ Re-Cikli, Minden, ami – újra – gurul (TÁMOP-1.4.3-12/1-2012-0049)

⁴² <http://napra-forgo.hu/>; letöltés időpontja: 2017. 05. 20.

- call center szolgáltatás,
- dokumentum-archiválás (digitalizálás).

A cég a 2004-es uniós csatlakozás óta folyamatosan együttműködik az állami szervezetekkel, és folyamatosan részt vesz pályázatokban, nem csak EU-s, hanem munkaügyi központok által megvalósított projektekben is. Érd város önkormányzatával évek óta tartó szolgáltatói együttműködése van a cégnek, emellett több esetben szakmai támogatást nyújtanak aktív munkaerő-piaci programok kísérleti fázisában.

8.5. KÜLFÖLDI PÉLDÁK

8.5.1. „A tantermen kívül” (Outside the classroom)⁴³ – USA

Az Amerikai Egyesült Államokban minden évben 1700 egyetemista halála hozható összefüggésbe az alkohol-, illetve drogfo-

gyasztással. A probléma visszaszorítása érdekében a felsőoktatási intézmények többféle megoldással is próbálkoztak már, de nem értek el jelentős javulást. Ezért indult el az alapvetően forprofit vállalkozás egy alacsony profitot⁴⁴ termelő kezdeményezéssel. Ez egy olyan online tananyag, amelyet minden felsőoktatási hallgató elsajátíthat, tehát a célcsoportja óriási, ám az intézmények (amelyek maguk is nonprofit szervezetként működnek) nem szoktak hasonló termékeket vásárolni piaci alapon. Az innováció a termékben az, hogy nem csak az egyénre kíván hatni, hanem a felsőoktatási kultúrát próbálja átalakítani: a felsőoktatási élet bemutatásakor minden médiumban – filmek, reklámok – fontos szerepet játszanak az egyetemi bulik és az alkohol, tehát ezen kíván változtatni a kezdeményezéssel az alapító. A program sikeres, mivel az elindítása óta eltelt hat évben érezhető, hogy több intézményben is megváltozott a kérdéssel kapcsolatos attitűd. Az online képzés legtöbb esetben a csatlakozó felsőoktatási intézmények honlapjáról elérhető, azok ajánlják ki a hallgatóik számára.

---

⁴³ Andrew M. Wolk (2007): Social Entrepreneurship and Government: A New Breed of Entrepreneurs Developing Solutions to Social Problems. Rootcause. <http://www.rootcause.org/resources2/social-entrepreneurship-and-government-a-new-breed-of-entrepreneurs-developing-solutions-to-social-p?A=SearchResult&SearchID=4469495&ObjectID=4181753&ObjectType=35>; letöltés időpontja: 2017. 05. 22.

⁴⁴ Az USA több államában létrehozta egy alacsony profitú korlátolt felelősségű társaságoknak (low-profit, limited liability partnership company) szóló jogi formát, amely kifejezetten a társadalmi vállalkozások működését hivatott támogatni.

A bemutatott példa hazai hasznosíthatósága

A példa arra hívja fel a figyelmet, hogy egy (alulról építkező) társadalmi innováció hogyan intézményesülhet a köz- és magánszféra intézményei körében. Hazánkban is vannak olyan fiatalokkal foglalkozó nonprofit szervezetek, amelyek jól működő programokat vezetnek például drog-prevenációs területen. Ezek társadalmisításában részt vehetnek a különböző oktatási szintek intézményei, fenntartói szervezetei annak érdekében, hogy a társadalmi pozitív hatás tovább erősödhesen.

8.5.2. Consorzio In Concerto – Olaszország⁴⁵

CONSORZIOINCONCERTO

Egy Treviso tartományi célkitűzés (pénzügyi szolidaritás erősítése) kapcsán kapott támogatást ez az ernyőszervezetként működő konzorcium, amelynek 16 szövetkezet a tagja Padova és Treviso környékén. Valójában egy biztositási alapként működik, amelybe minden tagszervezet minden ledolgozott óra után 0,1 eurót fizet be.

A konzorcium ezután tőkével látja el azokat a konzorciumi tagokat, amelyek bajba kerülnek (így mentette meg a csődtől a 2008-ban kezdődött válság után az egyik tagszervezetét, amely azóta már újra növekszik), illetve új szociális innovációk megvalósításához szolgáltat kezdő tőkét az újonnan alakuló társadalmi vállalkozásoknak.

A bemutatott példa hazai hasznosíthatósága

Az olasz példa felhívja a figyelmet egy hazánkban kevésbé jellemző ernyőszervezeti struktúra előnyeire, valamint a társadalmi vállalkozások önszervező, innovatív működési lehetőségeire.

Elsősorban a nagyobb lakosságszámú települések önkormányzatai előtt – főként a kötelező szociális szövetkezeti tagság miatt – adott a lehetőség az ilyen típusú hálózatos együttműködésbe való bekapcsolódásra. Számos olyan járás van hazánkban, ahol a szomszéd településeken működnek szociális szövetkezetek; az együttműködés az önkormányzatok között már régóta adott, ennek következő szintje lehet egy ilyen társadalmi vállalkozás-finanszírozási együttműködés. Ez a társadalmi vállalkozások közötti munkamegosztásra, illetve a nagyobb méret okán a nagyobb piaci elérésre is pozitív hatással lenne, ami sikeres működés esetén az önkormányzatok terheit is csökkentheti a nagyobb mértékű visszaforgatható profit révén.

⁴⁵ <http://consorzioinconcerto.it/>

9. Önkormányzatok és szociális szövetkezetek

A fejezet tartalma

- szociális szövetkezeti forma bemutatása
- szociális szövetkezetek alapítása
- szociális szövetkezetek működése

Az alábbiakban a társadalmi vállalkozások hazánkban jelenleg leginkább elterjedt és a társadalmi köztudatban legismertebb szervezettípusával, a szociális szövetkezetekkel foglalkozunk. Azért is fontos kitérni erre, mert 2017. január 1-jétől minden újonnan alakult szociális szövetkezetnek⁴⁶ önkormányzati taggal kell rendelkeznie, tehát a társadalmi vállalkozások és a közszféra együttműködése e területen alapelvárás.

9.1. A szociális szövetkezetek általános bemutatása

A 3.3. fejezetben a szociális szövetkezetekre vonatkozó törvényi pontokat mutattuk be, ebben a fejezetben ezek hazai fejlődését tárgyaljuk röviden.

Hazánkban 2006 óta van lehetőség szociális szövetkezetek alapítására, támogatásuk 2007-ben indult el az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány által megvalósított program keretében (Szövetkezz/2007 pályázat)⁴⁷, amelyben 36 szociális szövetkezet megalakulását, tevékenységének elindítását segítette 945 millió forint pályázati támogatás. Emellett megalakult az a regionális irodahálózat az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány szervezeti keretein belül, amely azóta is a legfontosabb támasza a szociális szövetkezeteknek (lásd például Kooperáció, Kooperáció+, Fókusz program és PiacTárs kiemelt projekt) helyi, regionális szinten.

Ennek ellenére 2006 és 2012 között csak elenyésző számú ilyen szervezet működött hazánkban (2012-ben 377). 2013-ban azonban jelentősen megnőtt a szervezetek száma, ami nagyrészt a TÁMOP keretében meghirdetett pályázatoknak köszönhető – csak 2013-ban 1063 új alapítás történt, 2015-ben pedig árbevételük 13,5 milliárd forintra rúgott.

Az új típusú (tehát önkormányzati taggal rendelkező) szociális szövetkezetek az elmúlt néhány évben legnagyobb arányban a hátrányos helyzetű térségekben alakultak. A térszerkezetben legmarkánsabban megjelenő területi különbségek egyértelműen a természeti tényezőkhöz fokozottan kapcsolódó mezőgazdasági tevékenységek esetében figyelhető meg.

A szövetkezetek indulásakor kitűzött legfontosabb célok ez idáig nem azonos szinten valósultak meg. Míg a helyben történő foglalkoztatási arány emelésében nagyon jó eredményeket értek el szociális szövetkezetek, néhány területen még időre van szükség az áttörésre: ilyen

⁴⁶ 2018. január 1-jétől a 2017 előtt alapított szociális szövetkezeteknek is

⁴⁷ Bővebben: http://www.pafi.hu/_pafi/palyazat.nsf/ervdocidweburlap/7CC4514FB04FA431C125737000364F2A; letöltés időpontja: 2017. 06. 01.

az önellátás fokozása, a tranzitszerep betöltése, a pénzügyi fenntarthatóság. A helyi foglalkoztatási hatást erősíti, hogy a szociális szervezetek több perifériára szorult csoportot is be tudnak vonni működésükbe: jelentős arányban jutnak jövedelemszerzési lehetőséghez az idősebbek, az alacsony iskolai végzettségűek, a nők és a romák is. Így az érintett – főként a kisebb, ezer fő alatti lélekszámú – településeken a hátrányos helyzetű álláskeresőket jelentős részének életkörülményei helyben maradásuk mellett is javulnak.

A társadalmi vállalkozások, és ezen belül a szociális szervezetek az aktív szociálpolitika egyik leghatékonyabb eszközei, mert a befogadó társadalmi értékek mentén biztosítanak foglalkoztatást, megélhetést, közösséget, leginkább azok számára, akiket a társadalmi mechanizmusok kirekesztenek, vagy a kirekesztődéssel veszélyeztetettek. A szociális szervezetet így az élhető társadalom egyik alapköve.

A szervezetek településfejlesztésben játszott szerepének értékelésekor érdemes figyelembe venni, hogy a foglalkoztatáson, az életkörülmények javításán, így az önkormányzatok terheinek csökkentésén (kevesebb szociális kiadás) túl a szervezetet működése része lehet a településmarketingnek, javíthatja egy község térségbeli megítélését.

A jó példa természetesen további vállalkozások letelepedését, létrejöttét is ösztönözheti, melynek révén az önkormányzat további adóbevételekhez juthat. A helyi gazdaság fejlesztésének ugyanakkor közvetett közösségformáló szerepe is van, amelynek hozadéka a helyi identitás erősítésében, ezáltal a népességmegtartó képességben is megmutatkozik.⁴⁸

9.2. A szociális szervezetek alapításának előnyei, feltételei

A szociális szervezetek alapítása ösztársadalmi szinten is sok hozadékkal jár, mivel ezek hozzájárulnak:

- új munkahelyek megteremtéséhez;
- a hátrányos helyzetű munkavállalók, munkanélküliek munkaerő-piaci integrációjához;
- a munkahelyek helyi szintű stabilitásának növeléséhez;
- a gazdaság kifehérítéséhez (az illegális munkaerőt foglalkoztatók ösztönzése a törvényes működésre való átállásra);
- a hagyományos kultúra ápolásához a hagyományos kézműves szakmák fenntartása, terjesztése által;
- a személyes munkavállalói kompetenciák fejlesztéséhez, ezzel a magyar gazdaság versenyképességének javításához.

A társadalmi hasznosság mellett azonban magának a vállalkozási formának is vannak előnyei, a társadalmi vállalkozások általános bemutatásánál ezek nagy részére már kitértünk.⁴⁹

48 Dr. Tásits Róbert – Alpek Levente – Kun Antigóné (2015): Az új típusú szociális szervezetek területileg eltérő foglalkoztatási szerepe. Területi statisztika, KSH http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2015/03/tesits_alpek.pdf; letöltés időpontja: 2017. 05. 22.

49 Lásd jelen Kézikönyv 25. oldala: Társadalmi vállalkozások előnyei

A szövetkezetek hatékony működésének vannak bizonyos kezdeti feltételei, amelyeket az alapítónak a létrehozás legelején figyelembe kell venniük:

- valós piaci igény, valós szükségletre alapított ötlet: lehetőség szerint innovációs potenciál;
- megfelelő erőforrások helyi szinten: lehetőség szerint helyben legyen elérhető a fenntartáshoz szükséges humán, természeti és egyéb erőforrás;
- tervezés, közösségi tervezés: már a kezdetektől fogva vállalkozásként kell tekinteni a szociális szövetkezetre, amelyet demokratikus elemek felhasználásával kell irányítani;
- a menedzsment hozzáértése szükséges: a létrehozók közül vélhetően a legelkötelezettebbek jutnak vezető szerephez, de fontos, hogy megfelelő vezetői kompetenciákkal rendelkezzenek;
- társadalmi beágyazottság: a helyi tagok széles körének bevonása, az elkötelezettség fenntartása szükséges;
- egyéni és társas kompetenciák fejlesztésének fontossága: a szociális szövetkezetek részvételi jellegéből következően fontos, hogy a tagok, a munkavállalók jól, hatékonyan, lehetőleg kevés konfliktussal képesek legyenek együttműködni.

Miután a fenti feltételek megvannak, az alapítás a törvényi feltételeknek megfelelően zajlik.

9.3. A szociális szövetkezetek alapítása és működése

A szociális szövetkezeteknek egy önkormányzati taggal kell rendelkezniük a 2017-es jogszabály-változást követően, így a közsféra munkavállalóinak célszerű megismerni az alapítás és a működés főbb pontjait.

Az alapításnak vannak személyi feltételei, amelyeket jogszabály határoz meg.⁵⁰ A szociális szövetkezetet minimum 7 tag hozhatja létre, ennek legfeljebb 25 százaléka lehet nem természetes személy. A szociális szövetkezet minden tagja választ és választható a vezető tisztségekre.

Az alapítás az alakuló közgyűlésen történik, ahol a tagok elfogadják a szervezet alapszabályát, vállalják a vagyoni hozzájárulás rendelkezésre bocsátására vonatkozó kötelezettséget, megválasztják a vezető tisztségviselőket (igazgató/igazgatóság, felügyelő bizottság) és a könyvvizsgálót, valamint döntést hoznak a tisztviselők esetleges javadalmazásáról. A szociális szövetkezet megalakulását be kell jegyezni a területileg illetékes törvényszéknél.

Az alapszabályban rögzíteni kell többek között a szövetkezet célját, nevét, székhelyét, fő tevékenységét és további tevékenységi köreit, a vagyoni hozzájárulás mértékét, az alapítók nevét, a tagi munkavégzésre vonatkozó feltételeket, és egyéb a pénzügyi feltételekre, valamint a működési folyamatokra vonatkozó szabályokat.

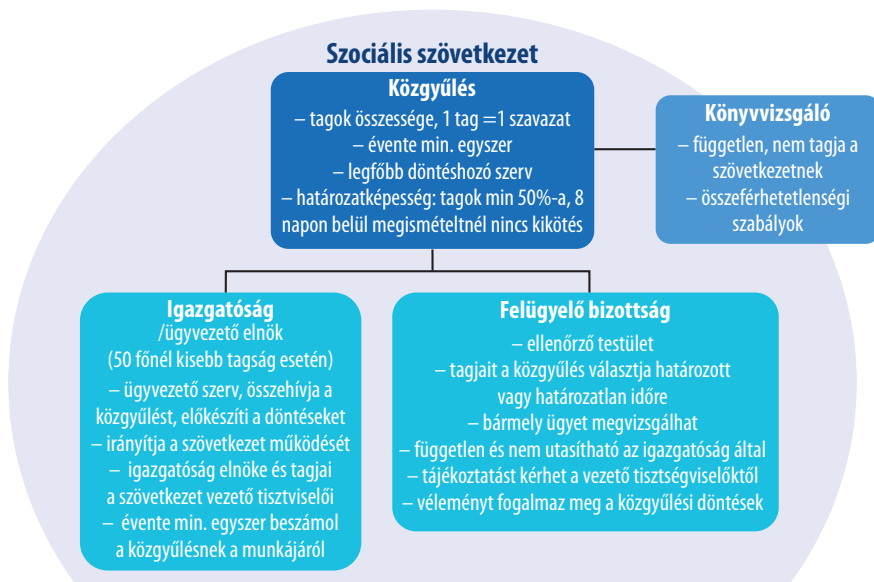
⁵⁰ Módszertani kézikönyv II. (2014) – Szociális szövetkezetek az alakulástól a fenntartható működésig. A TÁMOP 2.4.3.E-13/1 projekt keretében készítette az Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft.. http://www.szocialis-gazdasag.hu/uploads/modszertani_kk_0529.pdf; letöltés időpontja: 2017. 05. 20.

A szociális szervezetek legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés, amely a szervezetet érintő bármely területen döntést hozhat, működésében az „egy tag – egy szavazat” elve érvényesül.

Az igazgatóság az ügyvezető szerv, amely előkészíti a közgyűlési döntéseket és a közgyűlések között biztosítja a szervezet mindennapi működését. Az 50 főnél kevesebb taggal alakuló szervezetek esetében ügyvezető elnök kinevezésére is lehetőség van, aki egy személyben gyakorolja az igazgatósági jogokat.

A felügyelő bizottság tagjai függetlenek az igazgatóságtól, beszámolási kötelezettséggel rendelkeznek a közgyűlés felé. A szociális szervezetet bármely ügyébe betekinhetnek, ellenőrizhetik a szabályoknak megfelelő működést, valamint minden közgyűlési döntés előtt kifejtik véleményüket az adott kérdésben.

A könyvvizsgáló felel a jogszabályoknak megfelelő pénzügyi ellenőrzésről; a szervezetet tagja nem végezheti el ezt a tevékenységet.

9. ábra: A szociális szervezetek szervezeti keretei

Forrás: saját szerkesztés

Az alábbiakban néhány olyan szabályt, fogalmat mutatunk be, amelyek meghatározzák a szociális szervezetek működését:

- Vagyoni hozzájárulás: a tagsági jogviszony keletkezésének elengedhetetlen feltétele, hogy a tag vagyoni hozzájárulást teljesítsenek a szervezet felé.

- Pótbefizetés: a veszteségek rendezése érdekében a tagokat vagyoni hozzájárulásuk arányában pótbefizetésre lehet kötelezni az alapszabály szerint.
- Közösségi alap: a közgyűlés az éves beszámoló elfogadásakor dönt arról, hogy az adózás utáni eredmény mekkora részét osztja szét a tagok között a személyes közreműködés, illetve a vagyoni hozzájárulásuk arányában, és mekkora részét helyezi a közösségi alapba, amelyből támogatás nyújtható a szövetkezet tagjainak, illetve hozzátartozóinak.
- Személyes közreműködés természetes személyek esetében: a tag közreműködésének módját az igazgatósággal kötött tagi megállapodásban rögzítik a felek. Egyik formája lehet a tagi munkavégzés, ami megvalósulhat megbízási, vállalkozási, tagi munkavégzési jogviszony, illetve munkaviszony formájában is. A tagi munkavégzés kivételes, más törvények által nem szabályozott jogviszony, amely alapján nem keletkezik biztosítási jogviszony, ám egészségügyi ellátás igénybevételére jogosít.⁵¹

---

⁵¹ Ezekről bővebben a Módszertani kézikönyv II. – Szociális szövetkezetek az alakulástól a fenntartható működésig című kiadvány 37. oldalától kezdődően olvashatunk.

10. Felhasznált irodalom

10.1. Publikációk

- Andrew M. Wolk (2007): Social Entrepreneurship and Government: A New Breed of Entrepreneurs Developing Solutions to Social Problems. Rootcause
- Elisheva Sadan (2011): Közösségi tervezés és empowerment. A TÁMOP 4.1.2.-08/2/A/KMR projekt keretében kiadta az ELTE TáTK
- Európai Bizottság (2013): Social Economy and social entrepreneurship. Social Europe Guide Volume 4
- Európai Bizottság (2016): Social Enterprises and social economy going forward – A call for action from the Commission Expert Group on Social Entrepreneurship (GECES)
- Európai Bizottság (2011): Leaflet: The Social Business Initiative of the European Commission
- Frey Mária (szerk., 2007): Szociális gazdaság kézikönyv. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
- G. Fekete Éva (2007): Kapcsolat a közzsférával. In: Szociális gazdaság kézikönyv. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
- José Luis Monzón – Rafael Chaves (2012): A szociális gazdaság az Európai Unióban. A CIRIEC által az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság részére készített jelentés összefoglalása; Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
- KSH (2010): Magyarország 1989–2009 – A változások tükrében. KSH
- Michael Chertok – Jeff Hamaoui – Eliot Jamison (2008): The funding gap. Stanford Social Innovation Review
- Módszertani kézikönyv II. (2014) – Szociális szövetkezetek az alakulástól a fenntartható működésig. A TÁMOP 2.4.3.E-13/1 projekt keretében készítette az OFA Nonprofit Kft
- Péntek Eszter (2009): A civil szervezetek részvételi lehetőségei az egészségügyi szolgáltatások nyújtásában és az egészségpolitikai folyamatok befolyásolásában. PhD-értekezés. PTE BTK
- Sain Mátyás (2014): Mini segédlet a közösségi tervezéshez. ATÁMOP 5.1.3.-09/1-2009-0002 projekt keretében készült
- Dr. Tásits Róbert – Alpek Levente – Kun Antigóné (2015): Az új típusú szociális szövetkezetek területileg eltérő foglalkoztatási szerepe. In: Területi statisztika; KSH
- Tóth Laura – Varga Éva (2011): Társadalmi vállalkozások helyzete Magyarországon. NESsT.
- Varga Éva (2012): A társadalmi vállalkozások ökoszisztémája. Kék Madár Alapítvány
- Varga Éva – Mészáros Andrea (2017): Pályázati támogatásokon túl – egyéb támogatási és együttműködési lehetőségek a közzsférával és az üzleti szektorral. Kézirat. OFA Nonprofit Kft.

10.2. Internetes források, felhasznált honlapok

- <https://dari.oktatas.hu/index.php?id=kozerdeku>
- www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/pentekezsterphd.pdf
- <http://igazgyongy-alapitvany.hu/>
- <http://www.nesst.org/social-enterprise/>
- http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2014/0116-social-entrepreneurs/docs/strasbourg-declaration_hu.pdf;
- <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7523>;
- http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_hu
- http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.html
- https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en
- <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?itemId=9024&lang=en>;
- http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_social_economy.pdf
- http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_hu
- https://static1.squarespace.com/static/56d2e8bb654f9329ddb20e/t/58078c90414fb506d0e5ff33/1476889747238/Cross-country+report_6.pdf
- https://static1.squarespace.com/static/56d2e8bb654f9329ddb20e/t/58934f2fa5790a5ec38bbfab/1486049074418/Country-Report-HU_HU-FINAL_Numbers+Checked.pdf
- http://autonomia.hu/wp-content/uploads/2014/04/TAMOP513_minisegedlet_kozossegitervezes_edok-1.pdf
- http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0043_2A_kozossegi_tervezes_es_empowerment/01_kozossegi_tervezes_es_empowerment_54_54.html
- <http://www.rootcause.org/resources2/social-entrepreneurship-and-government-a-new-breed-of-entrepreneurs-developing-solutions-to-social-p?A=Search-Result&SearchID=4469495&ObjectID=4181753&ObjectType=35>
- http://www.pafi.hu/_pafi/palyazat.nsf/ervdocidweburlap/7CC4514FB04FA431C-125737000364F2A
- http://www.szocialisgazdasag.hu/uploads//modszertani_kk_0529.pdf
- http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2015/03/tesits_alpek.pdf
- <http://www.penz7.hu/>
- <http://katalizatorhalozat.hu/blog/gulyas-erzsebet/gyulaji-hetedhet-hatar-szocialis-szovetkezet-kozossegi-gazdalkodas>
- <http://maltai.hu/cikk/hir/2424>
- http://piactars.hu/uploads/files/documents/ofa_modszertani_kezikonyv_online.pdf
- <http://bacskaiakegymasert.hu/bemutakozas/>
- <http://reciklimuhely.hu/>
- <http://napra-forgo.hu/>
- <http://consorzioinconcerto.it/>

OFA Nonprofit Kft.

Piaclárs
GINOP-5.1.2-15

W | WWW.PIACTARS.HU
E | PIACTARS@OFA.HU
C | 1036 BUDAPEST, LAJOS UTCA 80.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE